

tovaris

Prva najčastnejša naloga voditelja narodov Jugoslavije po prihodu v Moskvo je bila, da je 4. junija položil velik, prekrasen venec na Leninov mauzolej.

Predsednik Tito je priredil kosilo na čast sovjetskim voditeljem. S soprogo Jovanko je prisrčno sprejel najvišja gosta, Bulganina in Hruščeva.

HURA-ZA TITA!

Od mejne postaje Žombolja — a lahko bi pričeli že z nenavadno prisrčnim pozdravom v Bukarešti — pa vso pot po Sovjetski zvezi, v Moskvi in okolici, dalje v Leningradu in na povratni poti, pri vseh obiskih od atomske električne centrale do Ermitaža, od muzejev do dvorcev in idiličnih izletnih točk — vsepovsod so se zbirale in se zbirajo milijonske množice sovjetskega prebivalstva in pozdravljajo svojega dragega gosta, Predsednika Jugoslavije in njegove spremljevalce. Pri vseh sovjetskih ljudeh je odjeknila že prva Titova pozdravna beseda: »V narodih Jugoslavije ste imeli med narodnoosvobodilno vojno najboljše zaveznike in prijatelje.« Skratka: težišče Titovega veličastnega sprejema je v tem, da ga pozdravljajo najširše sovjetske množice tako, kakor doslej niso sprejele še nobenega drugega državnika iz inozemstva. »Hura! — Za Tita!« je pozdrav in parola, ki sedaj tolikokrat odjekne po sovjetskih mestih, ki jih obišče voditelj socialistične Jugoslavije.

Predsednik Tito v spominskem kabinetu dolgoletne Leninove družice in so-
delavke Krupske.

▲ Med mnogimi drugimi zgodovinskimi znamenitostmi Moskve si je predsednik Tito s soprogo Jovanko ogledal arhangeljsko cerkev.

▼ Predsednik Tito je obiskal tudi prvo sovjetsko atomsko električno centralo. Spremljala sta ga v imenu sovjetske vlade Pervuhin in Malenkov.

▲ Dne 4. junija je predsednik Tito s soprogo in spremstvom obiskal Boljšoj teater, kjer so njemu na čast predvajali balet »Lavrencija«. Po predstavi so gostje za odrom pozdravili gledališke umetnike.

Revija novih letal

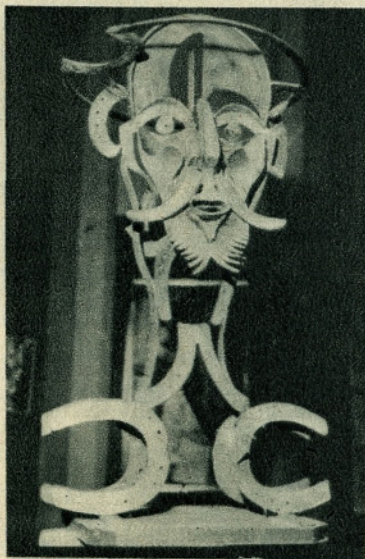
V času, ko mnogo govorimo o svetovnem miru, so priredili v »najmiroljubnejši državi«, Švici, letalski miting. Nastopili so najdrznejši piloti z najnovejšimi letali sveta. Na letališču pri Zürichu se je zbralo 150.000 gledalcev, najmanj toliko pa jih je bilo tudi po gričevju naokoli. Sodelovalo je devet držav. Gledalci so si tiščali ušesa in nemalokrat zamižali, ko so jim drveli hru-meči ptiči nizko nad glavami. Posebno pozornost, pravijo, je vzbujala baterija raket, ki jo je izdelala švicarska firma Contraves. Na sliki je raketni voz z radarjem in oddajnikom pred lafeto z dvema raketa-ma, ki lahko zadeneta letalo na 30 km razdalje.

Dva svetova umetnosti

Med številnimi umetninami v pariškem Velikem salonu vzbuja letos pozornost marmorni kip P. Landovskega »Mladenka na kolenih«. Prikupna, umerjena umetnina, a vsekakor še »po starem«. Hkrati so namreč tudi »Neodvisni« priredili svojo 67. razstavo v veliki palači v Parizu. Tu vzbuja pozornost

povsem drugačna »umetnina«, drzna plastika Don Kihota. Ustvaril jo je kipar Blasco Ferrer. In poročevalci pravijo, da je ta plastika med 3767 razstavljenimi podobami in kipi »Neodvisnih« najbolj občudovana.

Naposled ...

Naposled smo zadržali tako daleč v le-to, da pozdravlja sonce na sinjem nebu tudi sveže zelene planinske pašnike. Planine so oživele. Severni jeleni, ki so jih pred nekaj leti naselili na Predarlskih planinah v Avstriji, imajo spet svoje občudovalce in občudovalke. Ti zlasti ob nedeljah razvajajo sinove in hčerke daljnega severa.

S Horacom ...

Ljubko nasmehljana je recitirala 19-letna juristka Inge Seher iz Kölna izklesane stihe rimskega lirika Horacija, ko je nastopila v glavnem mestu Zahodne Nemčije, kjer so jo nato izvolili za »miss Bonn«. Zgodilo se je prvič, da si je naslov prvakinja pridobila inteligentna mladenka, ko je dokazala, da je ne samo lepa, temveč tudi za uk res prebrisane glave.

Slava na krožniku

Svet se spet bolj in bolj zanima za cirkuske atrakcije. Sovjetski cirkus, ki je bil Parižanom pravo razodetje, je žel enake trijumfe v Londonu. Brž za njim je prihitel v Pariz cirkus Barnum, največji na svetu. Zahodni listi pa radi predstavljajo tudi nove artiste, ki kažejo svoje dognane mojstrovine po varietetih. Zadnji čas je zlasti zaslovel 22-letni Rudy Horn, ki nastopa v londonskem Paladiju. Rudy Horn nastopa na monociklu, kar je že samo po sebi pogumna akrobacija. Povrh pa še žonglira s šestimi krožniki in skodelicami. Pri izvajanju edinstvene akrobacije si pomaga z rokami, nogami in z glavo. Doslej mu ni še nobenkrat spodletelo.

Naši v Peking

Naša mladinska delegacija, ki je v maju obiskala Kitajsko, je bila vsepovsod priščno sprejeta. Hu Jao Pang, član sekretariata centralnega komiteja nove Kitajske demokratske mladinske lige, je našo delegacijo sprejel 20. maja. Prvi na levi je Hu Jao Pang. Uspeli posnetek nam je takoj po sprejemu poslala kitajska tiskovna agencija iz Pekinga.

BRALEC-POROČEVALEC

Na otroškem igrišču v ljubljanskem Tivoliju je malokdaj taka samota in tišina, kakor jo kaže ljubki posnetek, ki nam ga je poslal Tone Sladonja. Zlasti v popoldanskih urah je živ-žav. Ne uživajo samo malčki, ki po vrsti preizkušajo vse mogoče naprave, marveč tudi odrasli. Nedavni večer (bilo je po rahlem dežju, ki je razpršil mlado in staro z igrišča) je nanoslo, da je vnučica izkazala babici hvaležnost, ker jo babica vsako popoldne dovaja na igrišče. »Pa še ti poizkusi,« je rekla vnučka. In zgodilo se je. Babica je sedla v gugalnico, vnučka je zanihala in — babica se je zamislila v čase, ko so bile ljubljanske gugalnice še vse bolj »po domače«. Daleč je to!

Navdušeni in spontani sprejemi v Moskvi, Leningradu, mestu ob Volgi, v slehernem kraju ali ustanovi, ki jo je obiskal naš predsednik med svojim dosedanjim obiskom v Sovjetski zvezi, so nedvomno eden izmed najpomembnejših dokazov, da so bili odnosi med obema državama, katerih začetek pomeni lanska beograjska deklaracija, zgrajeni na zdravih in treznih izhodiščih. Enakopravno sodelovanje, ki zasleduje plemeniti cilj — utrditi mir in poglobiti miroljubno sožitje med narodi, je dalo v enem letu že bogate sadove, obenem pa je ustvarilo pogoje za nadaljnjo krepitve prijateljskega sodelovanja na vseh področjih.

Ves povojni razvoj mednarodnih odnosov je namreč prepričljivo dokazal, da so prav neodvisnost, spoštovanje drug drugega in enakopravnost tisti temelji, na katerih je mogoče zgraditi prijateljsko, zlasti še trajno so-

žitje. Slehern drug način, posebno pa še enostransko vsiljevanje tuje volje, je imel povsod le negativne posledice. Ta načela, ki so jih znova potrdili med dosedanjimi državniškimi razgovori med našo in sovjetsko delegacijo, pa dajejo obisku našega Maršala pomen, ki presega okvir medsebojnih odnosov med dvema državama. Predsednik Tito je v svojih govorih in zdravicah večkrat poudaril, da ima bivanje v SZ dvojni pomen — utrditi enakopravne vezi med obema državama, obenem pa prispevati k stvari splošnega miru. Slednje je bilo pozitivno ocenjeno v mednarodni javnosti, ki šteje predsednikov obisk kot nov prispevek k zorenju procesa, ki naj bi odstranil staro nezaupanje, neutemeljene dvome in s tem uiril pot za sporazumno, miroljubno rešitev odprtih svetovnih vprašanj.

V okviru teh prizadevanj sodi tudi najnovejša pobuda predsednika sovjetske vlade Bulganina, ki se zavzema za nadaljnja prizadevanja na razorožitvenem področju in ugotavlja, da hladna vojna sodi že v preteklost in da so zaradi tega ustvarjeni realni temelji za nove ukrepe, ki bi izboljšali mednarodno ozračje. V svetu je ta iniciativa v glavnem naletela na pozitivni odmev. V Washingtonu so več dni razpravljali o Bulganinovem pismu in po neuradnih kanalih je bilo mogoče zvedeti, da namerava ameriški predsednik kmalu objaviti zmanjšanje ameriških oboroženih sil za okoli 400 do 500 tisoč mož. Seveda so to le ugibanja, napovedi, saj bomo morali na odgovor še nekoliko časa počakati, zlasti ker je predsednik Eisenhower nenadno zbolel. Omenjene napovedi pa upravičujejo sklepanje, da v ameriških uradnih krogih vedno bolj prevladuje takoiimenovana »zmer-na smer«, katere zagovornik je tudi ameriški predsednik. Seveda to rahlja položaje tistih, ki so skušali zadnje, nedvomno pozitivne sovjetske pobude, enostransko prikazati kot nekakšno novo taktiko v okviru »stare politike«. Tudi Stassenove izjave, da bo bližnji Twiningov obisk v Moskvi odprl ugodne možnosti za nadaljnjo izmenjavo mnenj, potrjujejo, da se onstran Oceana led, čeprav počasi, topi.

V Alžiru minuli teden ni bilo ničesar bistveno novega. Nacionalni svet francoske socialistične stranke je izrekel Molletu zaupnico za njegovo dosedanje »al-

žirsko politiko«. Razumljiveje povedano to pomeni, da se strinja s politiko »ne popustiti« in da še vedno pripisujejo »vojaškemu činitelju« prvo vlogo. Pomembni politični krogi v Franciji (ne samo Mendès-France) vedno glasneje izražajo dvom v učinkovitost take politike, vendar pustimo času čas...

V Luxemburgu sta se Mollet in Adenauer slednjič sporazumela o Posarju, ki je bilo vsa povojna leta jabolko spora med Francijo in Federalno republiko. Bonnski kancler je pristal na francoske gospodarske zahteve, Francozi

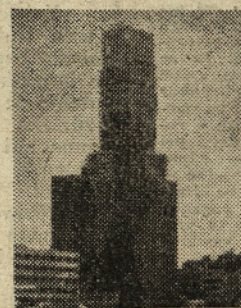
pa, da se Posarje politično priključi k Zahodni Nemčiji, s čimer se je Pariz strinjal že po lanskem referendumu, ko so se Posarčani izrekli proti »evropeizaciji« tega področja. V bonnski republiki mnogi zatrjujejo, da je Adenauer plačal previsoko ceno za priključitev, vendar na to zmernejši odgovarjajo, da po francoskem obisku v Moskvi ni bilo več drugega izhoda, saj bi se v nasprotnem primeru prepad med četrti in federalno republiko gotovo še povečal.

Razgovori med Adenauerjem in Molletom so posredno še vedno povod žolčne polemike, ker je bonnski kancler na temelju obvestil, ki jih je dobil od Molleta, izjavil, da SZ kategorično nasprotuje združitvi Nemčije. Demantiji, ki so sledili s francoske strani, pa so pokazali, da je baje Hruščev le dejal, da nasprotuje taki združenji Nemčiji, ki bi bila sovražno razpoložena do SZ. Po vsem tem je videti, da je Adenauer z očitnim pretiravanjem skušal samo ustvariti »ozračje« za obisk v ZDA, kjer bo vprašanje nemške združitve tudi na dnevnem redu. Pred odhodom je kanc-

ler dejal, da je od teh razgovorov odvisno, ali bo Zahodna Nemčija navezala tesnejše stike z Moskvo glede razpravljanja o tem osrednjem nemškem vprašanju.

To togo stališče šefa sedanje zahodno-nemške vlade je v zadnjem času vedno bolj pogosto tarča ostrih kritik socialdemokratske in liberalne opozicije, pa tudi zmernejših krogov v lastni stranki, ki menijo, da z enostransko usmeritvijo samo proti Washingtonu ne bo mogoče rešiti tega vprašanja in da taka politika posredno gre na roke tistim, ki zagovarjajo sedanji status quo, se pravi sedanjo demarkacijsko črto med vzhodnim in zahodnim delom.

V zahodni Nemčiji dobiva vedno več pristašev zamisel, da je nujna prožnejša politika, ki bo znala pravilno upoštevati vse sodobne politične činitele in ki bo združitev Nemčije postavljala pred ozke blokavske in strankarske interese.

Ce lahko verjamemo agencijskim novicam, je upor v Argentini zatrt. Nekaj deset streljanih na temelju zakona o obsednem stanju je vsa bilanca prask, ki so bile minulo soboto in nedeljo v tej južnoameriški državi. To je zunanji

videz, vendar so pomembnejši kot obračunavanje med generali razlogi, zakaj je položaj po strmoglavljenju Perona še vedno negotov in notranje razmere vse prej kot normalne.

Politika vojaških vlad ni znala, oziroma ni hotela rešiti najnujnejših notranjih vprašanj. Generali in admirali so se pripravili za položaje, desničarsko klerikalni krogi pa so skušali na razne načine prikrajšati delavske pravice, oziroma pravice srednjih slojev sploh. To je razumljivo povzročilo ogorčenje, ne morda zaradi želje po vrnitvi Peronovega režima, temveč ker si ljudstvo ne da vzeti že priporjenih socialnih in političnih svobod. Nedvomno so to glavni razlogi vrenja, ki še vedno pretresa Argentino.

★

Ali bo zmagala bo-lezen ali politika? Vkljub njegovi novi bolezni še vedno ni gotovo, ali bo pred-sednik ZDA Eisen-hower vnovič kandi-diral.

BESEDA O LJUBLJANSKIH
KINEMATOGRAFIH

Tovariš urednik! Kolikor sem razbral iz prispevkov v tej rubriki, je ta doslej v glavnem obravnavala problematiko »Tovariša«, oziroma odnose in stike med uredništvi in bralci. Vendar bi bilo po mojem zelo koristno, če bi v tej rubriki objavljali tudi glasove in sodbe bralcev o raznih pojavih v vsakdanjem življenju. So stvari, ki se zde na videz malenkostne, pa vendar človeka prizadenejo in se o njih rad pogovori pred javnostjo, ki je morda prav tako prizadeta.

Danes bi spregovoril o ljubljanskih kinematografih. Nisem siten kritikaster, vendar mislim, da je treba spregovoriti o kinematografih že zato, ker nam nudijo največje in ne malokrat tudi zares uspele in dobrodošle zabave. Toda odnos posameznih uprav v kinematografu do gledalcev ni posebno obziren. Če si si, zlasti pri pomembnejših filmih, priporil vstopnico, seveda prideš o pravem času k predstavi. Pa se zgodi, da se predstava začne včasih nekaj minut prej, kakor je napovedano, včasih pa moramo do začetka počakati v vestibulu. In ko se — zlasti pri zadnjih predstavah — odpro vrata v dvorano, ki navadno ni dobro prezračena, marveč bi za tohotlost kar rezal, še pogasijo glavne luči. In brž ko so prvi obiskovalci v dvorani, navadno že tečejo reklame. Večkrat se vprašam, kdo in čemu plačuje te reklame, ki so po navadi zelo slabo vidne in jih vidi razmeroma majhno število ljudi, čeprav so namenjene najširšemu občinstvu.

Ko se v poltemi srečno dotiplješ do svojega sedišča, te udarja po glavi mnogokrat neznozna, hrupna muzika, ki te spravi takoj v začetku v slabo razpoloženje. Zato si kar odmahneš, ko začnejo predvajati obzornik. Toda ta je postal že redek, čeprav lahko rečem, da ga vse občinstvo zelo rado gleda. O tem, kdaj in kako prihajajo filmi v Ljubljano, skratka o repertoarni politiki ljubljanskih kinematografov, ne bom govoril. O tem je bilo že marsikaj napisanega. Res pa je, da zlasti najboljše filmi v Ljubljani ne najdejo svoje utrujenosti z jolgega potovanja križem po svetu. Defekti so in se navadno traja sredi najbolj mikavnih prizorov.

Seveda bi lahko zapisal tudi marsikaj pikrega na naslov občinstva, ki je večkrat nedisciplinirano, prepozno prihaja, iz dvorane pa rine pred zaključnimi prizori. Pri vsakem količnjakem filmu je na začetku predstave gneča, v poltemi mnogi zamenjajo številke svojih sedežev (n. pr. 13 in 18. vrsto) — in tako obiskovalec kinematografa nemalokrat nezadovoljen zapusti predstavo, namesto da bi bil v nji našel razvedrilo in oddiha po dnevnem naporu.

Kaj pa vi pravite, tovariš urednik? Hvala za objavo in lep pozdrav!

France Podlogar,
Ljubljana

Strinjamo se z Vašimi uvodnimi besedami in bomo poslej rade volje objavljali tudi takšne prispevke, kakršen je Vaš. Vsebinsko Vašega pisma pa naslavljam dalje: upravitelj ljubljanskih kinematografov.

Uredništvo

Važni mednarodni sporazumi

Konec maja sta bila v Beogradu podpisana kar dva važna gospodarska sporazuma. Končno so bila urejena gospodarska in finančna vprašanja med Jugoslavijo in Madžarsko. V sporazumu se je Madžarska zavezala, da plača Jugoslaviji v petih letih, in sicer v blagu 85 milijonov dolarjev. Na ta način bo plačala tisto, kar je Jugoslaviji dolžna. Dogovorili so se tudi o blagovnih listah. Iz Madžarske bomo za to vsoto dobili med drugim železniška in cestna vozila, opremo za kmetijstvo in melioracije ter večje količine potrošnega blaga. Podpisan je bil tudi sporazum o znanstvenem in tehničnem sodelovanju. Tako se bo odslej naša trgovinska zamenjava z Madžarsko lahko odvijala mnogo bolj nemoteno.

V istem času pa je bil sklenjen tudi trgovinski sporazum med Jugoslavijo in Norveško. Obe državi sta ugotovili, da sedanja trgovinska zamenjava še zdaleka ni bila v skladu z dejanskimi možnostmi. Zato so sklenili zamenjavo razširiti in določili tudi ugodnejše pogoje. Iz Norveške bomo uvažali v glavnem baker, medicinsko ribje olje, margarino, umetna vlakna, časopisni papir, embalažni papir, specialna jekla in drugo. Mi pa bomo izvažali v to državo kmetijske pridelke, polizdelke barvastih kovin, razne stroje, lesne izdelke itd.

NAŠA INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA

Na kratko še o najnovejših podatkih o naši industrijski proizvodnji. Le-ta je bila v prvih štirih mesecih za 3 % večja kot v istem času lani. Seveda je treba pri tem upoštevati, da smo imeli v prvih dveh mesecih velike težkoče, in sicer zaradi vremena in pomanjkanja elektrike, tako da v marcu in aprilu še ni bilo mogoče nadoknaditi vsega, kar smo izgubili v januarju in februarju. Dosežena proizvodnja je še vedno nižja od planirane in bo zato treba v prihodnjih mesecih hitreje povečevati proizvodnjo, če hočemo letos doseči za 10 % večjo proizvodnjo kot lani.

LETOŠNJI TURIZEM V KRIZI?

Smo že skoraj sredi vročega poletja in celo ob naših rekah se že zbirajo prvi kopalci. Prejšnja leta so bila v tem času naša obmorska letovišča polna tujih in domačih gostov, letos pa hoteli samevajo in marsikje prav nervozno pričakujejo posamezne goste. Precej turističnih agencij je svoje obiske odpovedalo in preusmerilo goste v druge države. Celó v Opatiji, ki je bila za tuje od nekaj

Pred meseci je bil podpisan sporazum, po katerem bo Zahodna Nemčija plačala Jugoslaviji 300 milijonov mark odškodnine. 7. junija pa so se začela v Beogradu pogajanja, na katerih bodo zastopniki obeh držav sklenili letni plačilni sporazum in določili seznam blaga, ki ga bo dobila Jugoslavija na temelju sporazuma o ureditvi jugoslovanskih predvojnih in vojnih terjatev.

zelo privlačna, se letos kaže žalostna slika. Lani so imeli v prvih štirih mesecih nekaj nad 17.000 inozemskih turističnih nočitev in okoli 9000 domačih, letos pa le nekaj nad 5000 tujskih in okoli 3000 domačih. Torej več kot trikrat manj. Toda tu je rezultat, v primerjavi z drugimi letovišči, še kar dober. V Crikvenici so imeli doslej 10-krat manj nočnin kot lani, na Rabu osemkrat manj, v Malinski devetkrat manj itd. Prav tako je tudi stanje v obmorskih letoviščih Slovenskega Primorja. Zato ni čudno, če vlada med gostinskimi delavci precejšnje vznemirjenje in že na raznih gospodarskih forumih čedalje več govorijo o turizmu.

Sprememba v primerjavi z lanskim letom je prav gotovo prevelika in ta šola najbrže ne bo tako poceni, saj imajo po nekaterih računih gostinska podjetja že sedaj nekaj nad 120 milijonov dinarjev izgube. Mnenja o vzrokih za tako stanje so precej enotna. Na prvem mestu so visoke cene gostinskih storitev, ki so bile povečane precej pozno, tako da smo z našimi ponudbami v tujini zamudili pravi čas. K temu je treba dodati še spremembe v deviznem režimu glede gostinskih podjetij itd. K vsemu temu so po svoje prispevale tudi špekulacije posameznih gostinskih in hotelskih obratov, ki so pozabili na realno računico. To pa so odlično izkoristili naši sosede. Znižali so cene v svojih turističnih obratih in tako privabili marsikaterega tujca, ki bi sicer rad obiskal našo državo.

Naj bo tako ali drugače, nikakor ne smemo pozabiti, da lepote naše domovine niso toliko mikavne, da bi za njimi lahko skrili visoke cene in razmeroma slabe usluge, ki jih more nuditi naše gostinstvo.

ZALOGE RASTEJO

Prejšnja leta so naša podjetja kaj lahko prodala svoje blago, kupci so čakali na vsak izdelek in ga še toplega odnesli. Letos pa se stvar malce spreminja. Za investicije je manj denarja, proračuni so omejeni, socialne dajatve bolj kontrolirane, davki nekoliko večji itd. Vse to so med drugim ukrepi, ki naj pripomorejo k večji utrditvi našega trga in k ustvaritvi normalnih zalog blaga. V prvih mesecih letošnjega leta so se zaloge povečale takole: pri proizvajalcih je na zalogi za 16 % več potrošnega blaga, za 9 % več sredstev za delo in za 29 % več reprodukcijskega blaga. Marsikatero podjetje se je že znašlo pred vprašanjem, kako prodati svoje izdelke. To je prav gotovo koristno, saj bo podjetje prisililo k znižanju cen, k iskanju novih tržišč, doma ali v tujini, pa tudi k taki proizvodnji, ki bo ustrezala potrebam trga tako po izbiri kot po kakovosti. Tekstilna podjetja so cene nekaterim izdelkom že znižala, čeprav se to za sedaj še ne pozna kdo ve koliko v trgovski mreži, ki še vedno čaka. Seveda vseh vprašanj ne bo mogoče reševati le z znižanjem cen. Treba bo nekaj narediti z blagom, ki nima posebnih izgledov, da bodo kupci po njem povpraševali. Tudi našo trgovsko mrežo bo treba prilagoditi novim razmeram. Drugo vprašanje pa se pojavlja tam, kjer bi lahko sčasoma prevelike zaloge postale cokol za nadaljnje povečanje proizvodnje.

Politika ustvarjanja večjih zalog je prav gotovo koristna, saj nam zagotavlja stalnejšo založenost trga, manjše nihanje v cenah in tudi večjo skrb podjetij za kvaliteto in dobro izbiro.

Solska vrata so se zaprla. Prazne samevajo klopi po učilnicah. Po hodnikih in šolskem dvorišču ni več slišati otroškega živžava. Že preteklo soboto so šolarji praznovali svoj dan — zadnji dan šolskega pouka. Ta dan so se razgovarjali o šolskem izletu, o počitnicah in o načrtih za prihodnje šolsko leto. Kar prehitro so jim minile zadnje ure šolskega pouka in že so tu počitnice. Čez poletje pa si bodo otroci nabrali novih moči in jeseni bodo z veselimi lici spet prestopili šolski prag.

Naše slike:

Posebno slovesno so praznovali zaključek šolskega leta beograjski šolarji. Društvo prijateljev mladine je organiziralo zanje pravi karnevalski sprevod pod »komando« Petra Pana. Sprevod z okrašenimi vozovi je obšel vse glavne ulice Beograda.

Mali šolarji v Ljubljani so se z veseljem smehom razbežali s šolskega dvorišča.

OB KONCU ŠOLSKEGA LETA

tovaris

Uredništvo: Ljubljana, Tomsčeva ul. 7/I, tel. 20-556. — Uprava: Tomsčeva ul. 5/II, tel. 22-575, poštni predal 259. — Naročniški oddelk: Kardeljeva ul. 3.

Št. 23. — 17. junij 1956

V DANASNJI STEVILKI

HURA — ZA TITA je slikovna reportaža o triumfalnem sprejemu predsednika Tita in njegovega spremstva v Sovjetski zvezi.

Miniaturno mestoce na Holadskem prikazuje fotoreportaža **MESTO ZA PALČKE**.

VLAK SARA prikazuje nenavadno železnico na Haitiju.

O umetnostnih zakladih samostana Manasije govori članek **VOJSCAK NIKITA IZ MANASIJE**.

ZGRESENI POKLIC je reportaža o krznarju, ki je v zrelih letih opustil svoj stari poklic.

Reportaža **KONJSKA MEKA** podaja živo sliko največjega konjskega sejma v Jugoslaviji.

O zanimivem poskusu v jetnišnici Saint Etienne v Franciji pripoveduje članek **SVOBODA NA OBROKE**.

Članek **SVET POSTAJA TOPLEJŠI** prinaša ugotovitve o stalnem naraščanju temperature na našem planetu.

O zgodovini ene največjih stavb v našem mestu govori članek **MESTECE V MESTU**.

Zanimiva pripoved **OPERETA NA OBALI MONTE CARLA** bo zaključena v prihodnji številki.

Mladi Kim Novak obetajo lepo prihodnost — filmsko seveda.

Ilustrirana revija »Tovariš« izhaja vsak teden. Izdaja časopisno založniško podjetje »Slovenski poročevalci«, direktor Rudi Janhuba. Glavni in odgovorni urednik Dušan Fortič. Tiska Tiskarna »Ljudske pravice« v Ljubljani. Rokopisov in nenaročenih fotografij ne vračamo. Posamezna številka 30 dinarjev, mesečna naročnina 120 dinarjev. Za inozemstvo posamezna številka 50 dinarjev, mesečna naročnina 200 dinarjev. Poštnina plačana v gotovini. Številka čekovnega računa 60-KB-5-2-370.

Vojščak Nikita iz Manasije

UMETNOSTNI ZAKLADI IZ 15. STOLETJA • SAMOSTAN IN TRDNJAVA MANASIJA — SREDIŠČE SRBSKE POLITIČNE OBLASTI IN KULTURNEGA UDEJSTVOVANJA • TISKARNA, KNJIGE IN KNJIZNICA • ZATOČIŠČE VLADARJU, MENIHOM IN UČENJAKOM

★ Pelletnica obstoja česar koli ni kdo vé kako dolga življenjska doba, vendar je »Kmečka knjiga«, ki prehaja te dni v šesto leto svojega obstoja, opravila od svojega rojstva do danes pomembno in bogato delo, saj je do konca preteklega leta izdala skupno 116 knjig in brošur v skupni nakladi 740.000 izvodov. Že letos jih je od predvidenih 57 izšlo 10. Od izdanih knjig je največ strokovnih: iz kmetijstva, gozdarstva in veterinarstva. Pri tem pa niso yštele knjige redne zbirke, se pravi po štiri knjige letno, ki izidejo v nakladi 15.000 izvodov. Razen redne zbirke je omeniti poučno, agrarno poučno knjižnico, izdajanje učbenikov za strokovne šole, Leposlovno knjižnico in štirinajstdnevnik »Naša vasa«, ki ga prejema 22.000 naročnikov. Ker je »Kmečka knjiga« tudi kmetijsko propagandna ustanova, so v ta namen tudi v pičlih dveh letih izdelali 12 poučnih filmov v skupni dolžini preko 2000 metrov. Iz tega je razvidno, da je »Kmečka knjiga« zares pošteno vršila svoje poslanstvo.

★ Kot uspeh sodobnega slovenskega romana lahko omenimo novo delo Miška Kranjca »Zemlja se z nami premika«.

Po mnenju kritikov je to eno najboljših Kranjčevih del, ki obravnava naše povojno življenje z vsemi ideali, stranpotmi, težavami, močjo, voljo in omahovanjem vred, skratka naše povojno življenje v okviru neizprosni zakonov življenja, v ognju upanja in razočaranja, dvomov in krivic, ki jih s seboj prinašata in odlagata vojaška in duhovna revolucija. Napisati objektivno tako obširno delo v še tako neodmaknjemem in kritično še nepresejanem času, seveda ni lahko. Toda Miško Kranjec mu je bil kos. S tem delom je dokazal, da obvlada z umetniško veščino in prepričljivostjo svoje pero, da zna nazorno in mojstrsko opisati čas, ki je tako globoko zarezal brazde v naše družbeno življenje.

★ Svoboda, ki smo jo doživeli pred enajstimi leti, pomeni za nas vsestranski preporod. Bogate sadove tega lahko ugotovljamo, če pogledamo v desetletje nazaj, saj smo prav v tem prvem svobodnem desetletju dohili Slovenci prvič v svoji tisočletni zgodovini nekatere najvišje kulturne ustanove. Ne gre tu samo za izpopolnjevanje Univerze z raznimi inštituti, ki so za razvoj znanosti neobhodno potrebni, temveč tudi za Akademijo upodablajoče umetnosti, ki je temelj naše likovne ustvarjalnosti. Tudi ta slavi te dni desetletnico svojega obstoja, in sicer z razstavo v Jakopičevem paviljonu, kjer lahko vidimo šolska dela študentov iz raznih že absolviranih letnikov, med katerimi jih je že znatno število priznanih slikarjev in kiparjev.

Dolina Pomoravja, ki se začne južno od Beograda, je glavna zbiralnica rek in vodá in najširša, najdaljša in tudi ena izmed najbogatejših dolin v Južni Srbiji. Nedaleč od Velike Plane se z leve strani zlija v Moravo-Lepena, ob kateri leži znameniti Kragujevac, z desne strani pri Svilajncu pa Resava, ob kateri je mestce Despotovac. Nekoliko dalje ob Moravi navzgor je nekdanja Jagodina, preimenovana leta 1946 v Svetozarevo, ker je bil tu rojen srbski politik Svetozar Marković (1846—1875), eden prvih srbskih bojevnikov proti nacionalni romantiki meščanskega liberalizma in prvi glasnik socialističnega pojmovanja. V bližini je tudi Paraćin, znan po tekstilnih tovarnah. V plodni in vinorodni okolici Pomoravja je dokaj razvita industrija in rudarstvo. Tu so tudi najboljše termalna zdravilišča v naši državi.

Dolina Pomoravja je bila tudi priča velikih zgodovinskih dogodkov. Tu se je iz političnih središč srbskih plemen razvila prva srbska država. Nemanjići so ji ohranili samostojnost in jo razširili proti Savi in Donavi ter na jug v Makedonijo. Po bitki s Turki pri Marici (1371) in po smrti carja Dušana, ki je ustoličil državo s svojim pravnim zakonikom, pride južni del srbske države pod turško vazalno odvisnost, severni del pa po bitki na Kosovu (1389). Šestdeset let pozneje postane Srbija, kljub junaškemu odporu, turški pašaluk in s tem se je začelo suženjstvo srbskega ljudstva, ki je trajalo po dveh kratkih presledkih avstrijske zasedbe (1717, 1788), vse do leta 1876, ko je bila po vojni proti Turkom Srbiji priznana samostojnost.

Srbska država je začetela zlasti za časa carja Dušana, ki si je bil zagotovil oblast nad Moravsko dolino. Visoko stopnjo političnega in kulturnega razvoja dokazujejo utrjeni samostani Studenica, Gračanica, Dečani in drugi, kjer se je ohranilo do današnjih dni, kljub turškemu pustošenju, mnogo umetnin visoke umetniške vrednosti. Isto usodo kot ostali je doživel utrjeni samostan Manasija nedaleč od mesta Despotovac, kjer je bilo politično in kulturno središče tedanje srbske države. Čeprav je bilo veliko utrjeno poslopje štiri sto let brez strehe in izpostavljeno vsem vremenskim spremembam, so se v Manasiji ohranile do danes nekatere freske, ki so sicer deloma okrnjene, a po umetniški vrednosti v ničemer ne zaostajajo za srednjeveškim italijanskim slikarstvom na fresko. To so namreč ugotovili strokovnjaki ob razstavi jugoslovanskih srednjeveških fresk, ki je bila pred leti v Parizu. Mnogo obudovanja je bila deležna freska, ki predstavlja vojščaka Nikito, dalje ohranjene freske iz sobane vojščakov, podoba vladarja Stevana Lazarevića in druge.

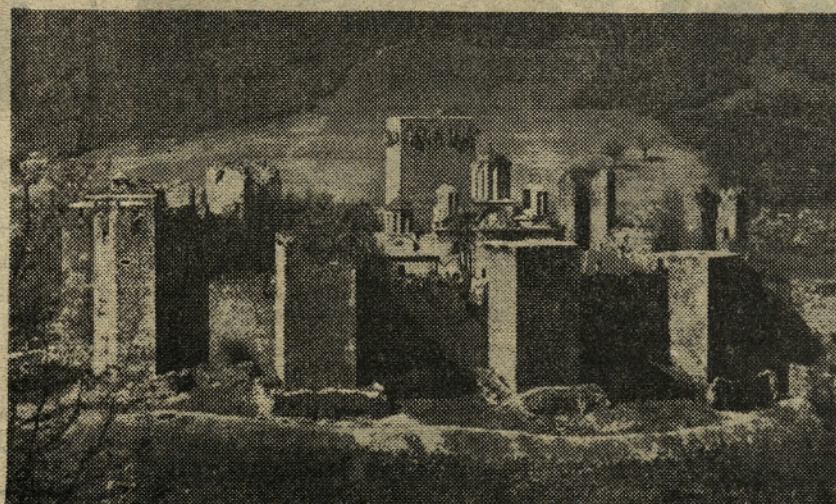
Kljub razvalinam, ki deloma obdajajo Manasijo, človek od začudenja obstoji pred monumentalnim kolosom, ki se dviga na vzpetini nad reko Resavo. Debeli, iz kamena zidani obrambni zidovi in stolpi, čeprav razjedeni od zoba časa, pričajo o mogočni arhitekturi tedanje dobe. Sicer je od sedmerih stolpov ohranjenih še pet, vendar lahko le slutimo vse veličje zunanjščine in notranjščine; velike sobane okrašene z mozaiki in freskami. Le v duhu si lahko predstavljamo viseči

Freska vojščaka Nikite v starem srbskem samostanu Manasije ob Resavi. Freska je iz let 1407—1417.

most čez Resavo, kot edini vhod v trdnjavo, zavarovano z globokim jarkom. Le v duhu si lahko predstavljamo vladarjevo spremstvo, ki v galopu jezdi čez most na prostrano dvorišče, kjer je bila despotna kula, nad 25 metrov visoka in razdeljena v sedem nadstropij ter v nešteto soban iz belega marmora in obložena s pisanimi, slikovitimi mozaiki. Celotno zidovje pa pripoveduje, da je bilo grajeno v času (1407—1417), ko se je tudi način gradnje moral prilagoditi novemu orožju — topništvu. Znano je, da so se tudi v trdnjavi sami oborožili z do 50 kg težkimi kamenitimi topovskimi krogli. Zidanje Manasije je trajalo celih enajst let, čeprav so vedeli, da jih bodo po bitki pri Angori leta 1402, ko se je Stevan Lazarević uprl vazalnim obveznostim, Turki čedalje bolj ogrožali in da se bodo v to utrjeno zidovje, kjer je bila tudi

● konec na str. 649

Pogled z bližnjega hrička na samostan in trdnjavo Manasijo, ki po svoji monumentalnosti sodi med najlepše srbske ostaline iz srednjega veka. Zgradil ga je Stevan Lazarević in v njem osnoval kulturno središče srednjeveške srbske države, dokler ga leta 1458 ni osvojil poveljnik turške vojske Mahmud paša. Pod turško oblastjo je ostal vse do začetka 19. stoletja, ko se je Srbija rešila turškega jarma.

Izrešeni poklic

KRZNAR — IZUMITELJ • ŠTIRJE PRAKTIČNI STROJČKI • ŠTIRJE PATENTI • APARAT ZA ČEVAPČICE V BEOGRAJSKIH KAVARNICAH • V ZRELIH LETIH NOV POKLIC

Sedaj se bom končno le nehal ukvarjati s krznarskim delom, je nedavno izjavil novinarjem beograjski krznar Jovan Protić.

Kaj je torej napotilo tega malega debelušnega moža, ki je že prestopil petdeseto leto, da je opustil svojo obrt?

Ko je bil star dvajset let, je kot boječ mladenič prišel v Beograd iz Taroša v Vojvodini in postal krznarski mojster. Jovan Protić ni nikdar maral svojega krznarskega poklica. Zanimala ga je tehnika, a njegovi starši niso imeli denarja, da bi ga šo-

Drugi Protićev patent je »Aparat za higiensko točenje jogurta in boze«.

dni patentiral pri Zveznem patentnem uradu pod številčkama 1433 P 225/56 in 1853 P 329/56.

Tretji patent nosi naslov »Avtomat za stresanje, čiščenje in pakiranje preprog, tekačev in drugih pregrinjale«.

Protić je nekaj let opazoval gospodinje, kako se mučijo s čiščenjem preprog. Izgube mnogo časa, pa vendar s samim iz-

sile. V dobrih treh minutah je očiščenih 50 m tekača, ki prehaja skozi mehanizem v sredini med obema bobnoma. Tudi ta mehanizem je kaj preprost. Obstaja namreč le iz štirih tipk, ki stresajo preprogo, in dveh krtač, ki jo čistita. Očiščena preproga se nato v drugem bobnu spet navije na os in jo gospodinja lahko takoj razgane.

goče voziti sem in tja. Avtomat se uravnava ročno ali z malim motorčkom. Zanj so pravzaprav pripravljeni štirje valji, ki se jih lahko hitro premenja. V prvem valju so štirje noži za struganje, drugi valj ima žico za drgnjenje parketa, ostala dva pa imata ščetki za loščenje in čiščenje. V serijski proizvodnji bi stal ta aparat brez motorja ko maj 5000 din.

KAKO JE ZAČEL?

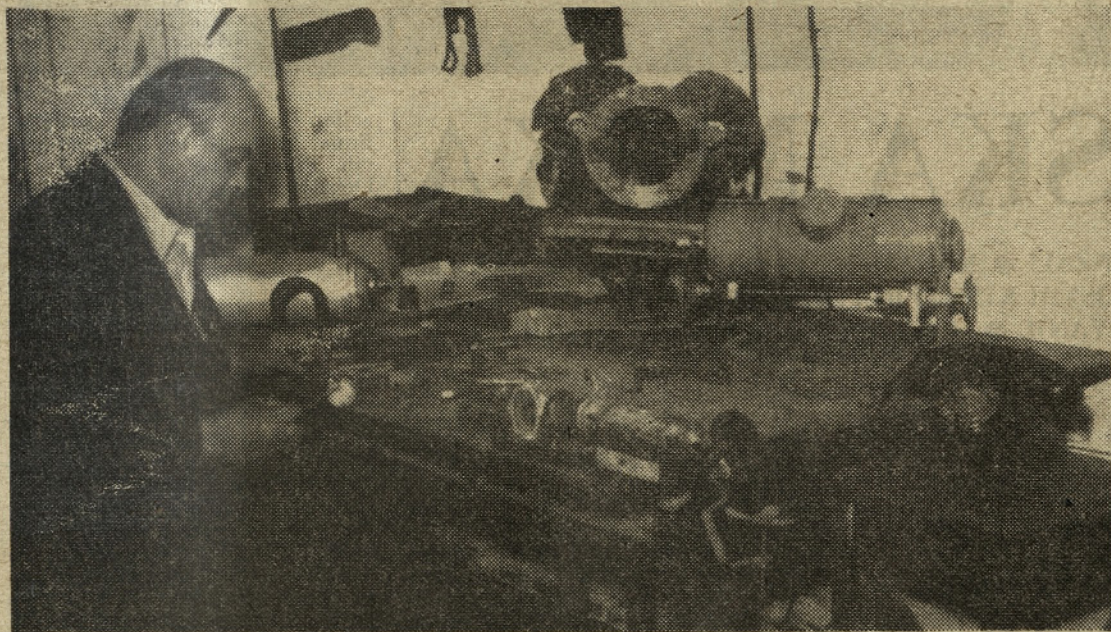
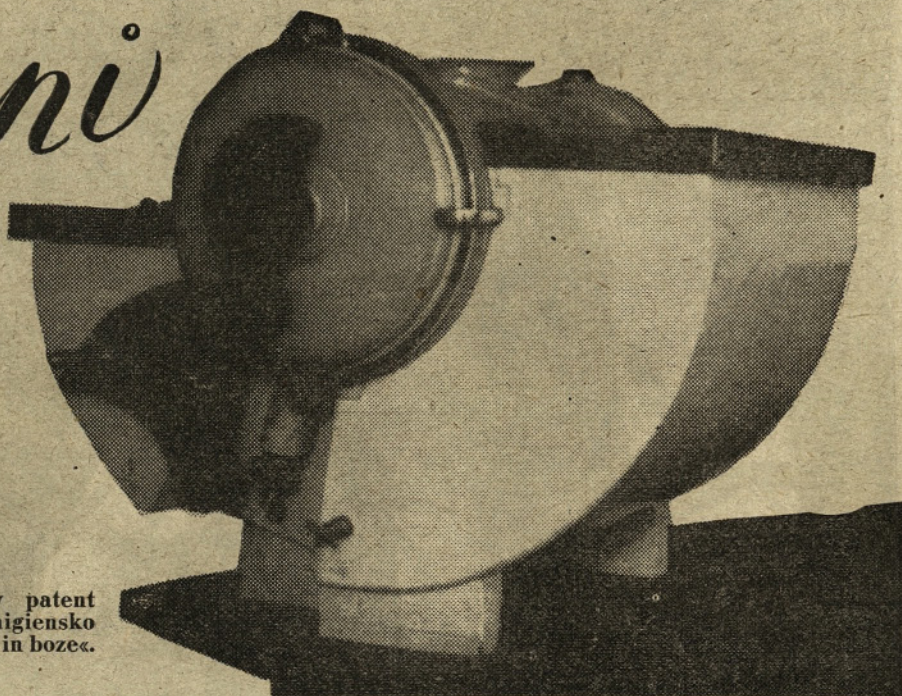
Jovan Protić se je pričel baviti z iznajditeljstvom že 1936. leta. Najprej se je ukvarjal z avtomatom za čiščenje čevljev. Toda ko je že izdelal prototip, je v časopisih bral, da je skoraj enak aparat patentiral neki Francoz. Tako se je nekaj let trudil zaman.

Sele po drugi svetovni vojni se je naš iznajditelj-amater spet lotil svojega priljubljenega posla. V preteklem letu je patentiral aparat za higiensko točenje jogurta in boze, pijače iz koruzne moke. S pomočjo tega aparata je v beograjskih slaščičarnah postrežba s pijačami že mnogo bolj higienska. Pijača se premeša v aparatu, ki se hermetično zapira. Tak avtomat izdeluje beograjsko podjetje »Omladina«.

Že pred dvema letoma pa je Protić izdelal in patentiral še drugi avtomat, strojček za sek-ljanje in modeliranje čevapčičev, ki ga že na široko uporabljajo v srbskih kavarnicah, kjer so doslej sekljali in oblikovali čevapčiče.

Jovan Protić se sedaj ukvarja s petim patentom, vendar pa svoje tajnosti noče izdati, da bi ga kdo ne prehitel. Svoj krznarski poklic je dokončno opustil. Tako začenja svoje pravo delo šele v zrelih letih, ker ni imel priložnosti, da bi ga uresničil v mladosti.

N. Stavlje

Že pred dobrimi dvajsetimi leti si je krznar Jovan Protić uredil malo delavnico, v kateri izdeluje prototipe svojih patentov.

lali. Tako je moral sin v uk k očetovemu prijatelju — beograjskemu krznarju.

Veseli je do tehnike pa je bilo bolj in bolj živo. Prišel je razmišljati o raznih napravah in aparatih, ki bi ljudem olajšale življenje in delo. Že pred več ko dvajsetimi leti si je uredil majhno delavnico in pričel uresničevati svoje zamisli.

Sedaj ima za seboj že štiri patente. Zadnja dva je prav te

tepanjem ne morejo nikdar dovolj očistiti preproge. Razmišljal je in razmišljal in končno le sestavil napravo, ki to delo olajša in tudi pospeši. Ta stroj je danes pred nami. Pravzaprav šele njegov prototip. To sta dva pločevinasta bobna, drug poleg drugega, visoka 135 cm, s premerom 68 cm. V prvi boben je treba okrog osi naviti preprogo, boben zapreti in spustiti v pogon mali motor s pol konjske

sile. Protić je mnenja, da bi bila ta iznajdba zelo pripravna za večje zgradbe, ustanove ali podjetja. Če bi stroj izdelovali v serijski proizvodnji, stroški ne bi presegali 50.000 din.

Četrta iznajdba je »Avtomat za čiščenje, struganje in loščenje parketa«. To je približno en meter visok, navpičen drog, na katerem je nasajen valj s širino 20 cm. Na drogu je montirano tudi kolesce, da ga je mo-

KONJSKA MEKA

KONJSKI MEŠETARJI IN SENZALI • KARADŽICEVI POTUTKIVAČI • BANATSKI CENZARJI • 26.000 KONJSKIH KUPČIJ IN POGAJANJA V PETIH JEZIKIH • 10.000 ZA POSREDOVANJE • »KONFERENCA« MEŠETARJEV

Rjavec s čudovito dlako, ki se sveti kot bi bila namazana z rajvo smolo, privezan k vozu, srdito koplje s kopitom. Kmet, ogrnjen z ovčjim kožuhom, ki mu sega skoro do tal, ponuja roko možaku, ki se na pol obrača proč in kaže hrbet njemu in konju.

»Pa udari vendar v roko, če te srbi denar.«

»Povej zadnjo ceno.«

»Petdeset tisoč.«

»Skupaj z vozom?«

»Pa ne bi še, mojo babo povrhu?«

Kupec se le približa konju. Otipava ga po trebuhu, mu pregleduje kopita, priviha ustnico, vleče ga za rep, razmrši mu grivo in ga nazadnje začne še s palico drezati po križu.

»Prijeteljček, tvoj konj je krvav pod kožo in astmo ima v prsih. Zjutraj je gotovo popil pol litra olja, da ne kašlja.«

Po tej diagnozi se zasmeje z nadušljivim smehom.

Tako sem poslušal pogajanja. To je bil že četrti kupec, ki je ponujal kmetu za rjavca komaj polovico cene, ki jo je ta zahteval. Brkati trgovec pa je leno spustil svoj ovčji kožuh z ramen, da je padel na tla poleg njega. Ogleduje si sejmišče v Debeljači, kjer je videti pravi gozd konjskih nog. Rjavec še vedno besno udarja s kopitom, vendar nikakor ne zadené črnega govnača, ki je od nekod privlekel kepico zemlje. Kmet me je zaprosil za cigareto:

»Ste to videli, prosim vas, kaj mi je rekel: trideset tisoč dinarjev in to za takegale rjavca. Prokleta cenzarska svojati!«

Nisem razumel, kaj je to cenzar.

»Ne poznate cenzarjev! Od kod pa ste, če smem vprašati?«

»Iz Beograda.«

»Kar dobro ste pogruntali, da ste prišli sem gledat naše banatske konje, mešetarje in

cenzarje. Kaj z vašim fotografskim aparatom snemate za film?«

»Snemam že, pa ne za film.«
»Le slikajte jih, cenzarje in mešetarje. Imeli boste kaj slikati!«

V resnici sem prišel v Debeljačo zato, da spoznam konjske mešetarje. Priznam, da sem imel v stvareh že svojo sodbo. Slišal sem, da je v tej banatski vasi blizu Beograda največji živinski sejem v Jugoslaviji. Nekje sem pa bral, da so v preteklem letu v Vojvodini preprodali 26.000 konj. To pomeni, da vodijo na živinske sejme predvsem konje. Kjer pa so konji, so tudi cigani. Cigani pa so znani mešetarji. Mešetarstvo je prava strast. Kot filatelija. In s takimi predsodki sem se napotil v Debeljačo. Nisem se dosti zmotil.

Ob ponedeljkih se debeljačsko sejmišče napolni z vozmi. Na

sejmu je največ konj, saj je Banat znan po teh četveronožcih. Pred vojno so prihajali v Debeljačo trgovci iz Češkoslovaške, Avstrije, Francije, Grčije in Turčije. Pa že v stari Avstro-ogrski je bil tu znan živinski sejem. Časi so se prav malo spremenili. Vojna je sicer precej upropastila konjarstvo in na poljih je videti vse več traktorjev. En traktor pomeni 45 konjskih sil — en konj pa je samo ena HP. Vendar pa naš kmet še vedno rad kupuje in dela s konji.

V Uzdincu, Lokvah in Novem selu so najboljši gojitelji konj. Posebno Uzdipec je ponosen na svoje konje. V vasi Ilandža so kupili iz neke slovenske žrebčarne nekdanjega Mussolinijevega lipicanca. In za tega 23-letnega žrebca so plačali več kot 200.000 din. Upajo, da jim bo zaredil dober lipicanski rod.

Debeljača je postala prava konjska Meka. Hodim po sejmišču. Na mnogih vozeh so tablice: Sefkerin, Crepaja, Glogan, Pančevo, Cenej, Jasa, Tomić, Senta, Parabuč, Obrenovac, Simići, Centa, Mionica, Stara Pazova, Kovačica. Vse polno je konj, še več pa je kupcev in prodajalcev. Kupčija ni slaba.

Naletel sem na nekega znanca iz Beograda. Potožil mi je: pred dvema mesecema je kupil v Pazovi konja.

»Na pogled čudovit konj, ampak ne vleče in ne vleče. V prsih mu škriplje, rita sem in tja in poskakuje, končno pa obstane kot ukopan.«

Neki starec poslušal njegovo vzdihovanje, potem pa se vmeša v razgovor:

»Če ima konj drobne oči, potem ni prav nič vreden.«

Znanec mu odgovarja:

»Tudi če se mu griva sama razpleta, je slab. Ampak moj je imel grivo kot Hitler. Vso na eno stran.«

»Kadar kupuješ konja, je najbolje, da ga potipaš za rep. Če ima rep tanek, le hitro stran!«

Znanec je kupil konja za 40 tisoč in je pred dvema tednoma prodal tega nesrečnika nekemu mešetarju za 25.000. Pripeljal se je v Debeljačo, da najde zamejavo. Srečala sva se prav v trenutku, ko je poskušal neki mešetar istega pazovskega lenuha prodati nekemu kmetu. Od hvalisanja je bil ves v ognju:

»Krepke zobe ima, še vrh pregrizne. Seno požira kot bi imel dva gobca. No, videl si ga, kako teče. Atomski konj! In lep je, lep — kot nevesta.«

Udarila sta si v roke. Začelo se je pogajanje.

»60.000.«

»Uh, 30.000.« In spet sta udarila v roke.

»55.000.«

»Niti dinarja več kot 30.000. Kaj misliš, da sem koklja, ki nosi zlatnike.«

Obrnila sta drug drugemu hrbet, oči pa so se jima preselile na tilnik. Konj, o čigar sodbi sta odločala, je zahrzal. Oba sta to izkoristila. Spet udarita v roke, vedno hitreje udarja dlan ob dlan: 50 — 31, 45 — 32, 43 — 33. Srečala sta se na 35 in roka je krepko stresla drugo roko. Mešetar je bil velikodušen:

»Pa še povodec odnesi.«

Kmet odšteva tisočake in zadovoljen odpelje konja. Moj prijatelj se smehlja:

»No, na zdravje! Ampak tale vranec mu bo šel na jetra.«

Zaprosil sem ga, da me spozna z mešetarji. Pristal je in me takoj odpeljal.

»Poglej tistegale, ki je vpregel rjavca v cizo in paradira po sejmišču. To je Lesa iz Pančeva. Ampak kakšen konj. Pravi slon. Ne povleče pa prav ničesar, kar je težje od tele cize.«

Približala sva se Rudiju iz Kovačice. Tak je kot kakšen jokey — droben, lepo oblečen in neprestano se vozi s svojim vozom, v katerega je vpregel rjavca in vranca, z enega konca sejma na drugi konec.

Pančevce Milo je podoben davčnemu inšpektorju. Ta je prekanjen. Djula iz Debeljače je okrogel kot žoga, spreten in delaven. Svojo palico nosi kot kmet. Včasih ni bilo živinskega trgovca brez palice. Djula pa je mešetarski volk. Njegova čarodajna palica spreminja konje v denar, pa naj jih kupuje ali prodaja. On, pa Joška, Guran, Anes »Paprikaš« iz Pančeva, Gajga iz Crepaje, Šandor in Aca so pravi konjci odiralci. Od

kmeta izmamijo konja za majhen denar in ga že na prihodnjem sejmu drago prodajo. Ze večkrat se je zgodilo, da je mešetar kupil od kmeta konja, ki se ga je ta hotel otresti, ker ni dobro vozil v paru, ali je preveč jedel, ali pa se ga je čisto preprosto naveličal. Tak konj potuje od sejma do sejma in kmet, ki ga je prodal, ga kaj lahko spet sreča. Ne prepozna ga več. Mešetar ga hvali na vse pretege, naredi iz njega letečega Pegaza, ki ujame utvo zlatokrilo. Kmet kupi konja, ga odpelje domov in začuden spozna, da konj dobro pozna pot v hlev. Šele sedaj opazi, da je kupil svojega konja.

Ves čas nas je spremljal po sejmišču mož s palico. Na glavi je nosil samo vrh oguljene kučme. Drobne žive oči, počasne kretnje, palica, hlače z nemogočimi zaplatami. Vdano nas je spremljal. Bil je tako smešen, da je skoraj izzival pomilovanje. Vprašam prijatelja, kdo je ta mladi človek:

»Kinez, cenzar. Cisto je podočen krtu.«

Cenzar je pobanatančen senzal, tako kakor je tukaj veterinar tirac. V Srbiji jih imenujejo kalauzi (mešetarji). Vuk Karadžić pa jih je lepo nazval potutkivači (podpihovalci). To je res najboljši vzdevek zanje, saj oni sklepajo kupčije med kupci in prodajalci. So posredniki, ki jim oboji plačujejo usluge. Kinez pa je droben cenzar. Cenzari samo kljuseta. Ni kralj cenzalov, siromak je in dela le z drobižem. Lahko bi se družil z Ilijo, bivšim beograjskim živinskim trgovcem s

svinjami in voli, ki sedaj odkupuje stare konje za Veterinarski zavod. Pravi cenzali delajo na veliko. Celo zasede postavljajo. Že v Beogradu, na vlaku, po kavarnah. Tako mi je postalo jasno, zakaj me je neki čika, ki je mlet svojo pipo, z dolgočasno vprašal, ali potujem v Debeljačo. Že po duhu zavohajo ljudi, ki kupujejo konje. Takrat se spremenijo v prave kremplje.

Tistega čika cenzala s pipo sem sam videl, kako je odločal o kupčiji. Njegov vzvišeni položaj je bil pravo čudo. Istočasno je hvalil in grajal enega in istega konja. To je živčen posel. Imeti morajo nos, da pogodijo pravi trenutek, za kupca in prodajalca. Najbolj važno je seveda, da sta zadovoljna eden in drugi. Saj pa tudi obadva plačata po dva in tudi po deset tisoč za posredovanje.

Kinez je neprestano vlekel mojega prijatelja za rokav.

»Boter, hajdi, boš videl nekega konja.«

»Katerega?«

»No, tistega, pisanega.«

»Pojdi, pojdi, to je mrhovina.«

»Ni, brate. Samo 7000 zahteva zanj.«

»Reci mu, naj ga da za pol-drugi tisoč.«

Ne vem, kako sta potem kmet in Kinez sklepala naprej. Dvakrat sem šel mimo njiju. Kupčija je bila pa le sklenjena — za tisoč in 700 din. Samo griva in rep pa sta vredna 5000. A Kinez je dobil svoj stotak.

Odšli smo v kavnarno »Sejmišče«. Do zadnjega kotička je bila napolnjena. Saj dokler

kupčija ni zalita, to sploh ni nobena kupčija. Za neko mizo so se pregovarjali možje kar v petih jezikih: Romuni, Srbi, Madžari, Slovaki in cigani. Najbolj glasen je bil pevec s harmoniko, ki se je z žarečimi očmi skoro prisel na tisočake in v neskončnost vlekel neko bosansko sevdalinko.

Danes sta se najbolj odrezala mešetar Toma in tisti harmonikaš, ki se tako dere.«

»Pa jih oblasti ne preganjajo?«

»Mnogo neprijetnosti imajo z mešetarji in prekupčevalci. Ampak kupčija je svobodna. Mešetarja je treba dobiti pri delu in ga šele takrat prijaviti, ko je zaslužek na dlani. Sodišče ga sicer obsodi, ampak kazni so mile.«

»Zakaj pa ne pustijo tega posla?«

»Kako ga naj pustijo, ko so se rodili za to. V Debeljači žive ruski cigani. Prišli so že l. 1912 z Volge. S šotori. Mogoče so se celo rodili pod konji. In bodo s konji tudi umrli.«

»Ampak nekaj se je le spremenilo. Nekateri že delajo po tovarnah.«

»Crni in beli mešetarji bodo ostali mešetarji do kraja. Najbolje jih je še nalisčati neki organ uprave za notranje zadeve iz Pančeva. V Debeljači so sejmi zelo pogosti. In kadar je tu sejem, se na tem velikem sejmišču zbere po 2000 konj. Včasih tudi več. Tu vse vre. Kot v panju. Ljudje prihajajo nakupovat celo iz Makedonije in Semberije. Takrat se šele razmahne mešetarski in prekupčevalski posel. Pravi raj za kupčije.« ● **konec na str. 648**

»Senzalski plemenitaš« je Rudi iz Kovačice. Spet sklepa kupčije. Fotografski aparat ga pri tem ni niti najmanj zmotil.

Svoboda na obroke

DOSMRITNIKI V KAZNILNICI ST. ETIENNE • VELIKA PREIZKUŠNJA • KAKO SE JE MARCEL LARONGE VRNIL V SVOBODNO ŽIVLJENJE

Tole bi pravzaprav morala biti svetovna senzacija: kaznilnica je na stečaj odprla svoje duri in rekla 37 ljudem, obsojenim na dosmrtno ječo: »Pojdite — zdaj ste svobodni!« Ampak v kaznilnici v Saint Etienneu ravno niso hoteli svetovne senzacije, ker je to bil šele »eksperiment«. Vsekakor pa so možje justice prepričani, da je poizkus uspel. V čem? Da bi ljudi, obsojene na dosmrtno ječo, pripravili do zavesti, do samozaupanja in do ponovne svobode. Zares pogumen poizkus. Izvedli so ga v jetnišnici, ki je znana po svoji »trdoti«, saj je nad njenimi vrati zapisano: »Opustite vsakršno upanje!« To je jetnišnica vseh tistih, ki jih v Franciji obsodijo na dosmrtno ječo, odkar so z zemljevida zbrisali hudičev otok Cayenne.

Kogar odvedejo v kaznilnico Saint Etienne, mu nadenejo verige in na njegovo kaznilniško monduro mu dajo znamenje »dosmrtnika«, trakove. In ko je sprejet v kaznilnico, dobi svojo številko. Nato je samo še številka, nič več. Ko gre prvič na sprehod, lahko pogleda na negovano kaznilniško pokopališče. Tam vidi nagrobnike, belo opleskane kamenite križe s črnimi številkami. 536, prebere jetnik morda mimogrede in pogleda nase in zagleda številko 1186. In potem morda začne besneti. Da, to se dogaja v kaznilnici dosmrtnikov v Saint Etienneu. In besnečega spet uklenejo in ga posadijo v temnico, kjer so doslej še vsakega začetnika naučili pokorščine.

»Ukloni se!«

Tega se je Marcel že davno naučil. Kajti že deseto leto prestaja dosmrtno kazen. Morda bo trajalo še 20 ali več let, saj je bil še mlad, ko so ga obsodili. Bilo je v tistem divjem času po drugi svetovni vojni. Za roparski umor s tremi mrtvimi. In otrok je bil vmes... Nemalokrat je že sanjal Marcel ponoči o tem, in se razgovoril s tistimi, ki jih je umoril. In prečudno: sanje so postajale vedno bolj znosne. Zdaj se že lahko mirno pogovarja z njimi, z mrličji, in jim poreče: »Odpustite! Strašno hudo mi je. Ampak čas je bil kriv, in lakota, in ker nismo imeli več vere ne v Francijo ne vase ne v ves svet. In če se ne bi bil branil ti, starec, in če tvoja stara ne bi bila vpila... deklece pa sem pobil samo iz sočutja, da ne bi tako trepetalo od groze, pri moji veri, da je bilo tako...«

Tako sanja Marcel še kakšno noč v kaznilnici, ampak odkar se je vdal v usodo, so sanje vedno bolj prizanesljive. Domala je že pozabil, da je nekoč bil Marcel, nekoč, pred davnimi

leti. Kajti leta v kaznilnici se vlečejo kakor sama večnost. Zdaj ni več Marcel, zdaj je samo še številka 1313 in se lepo vede. Dan na dan suklja laneno predivo, dlani so mu že popolnoma otrdele. Imenitno suče, skoraj z veseljem opravlja to delo, kajti samo pri delu nekako hitreje mineva čas in prav nič ni treba misliti zraven —, pač, samo na to je treba misliti, da se mu sukljano predivo ne bo krotovičilo in trgalo, sicer bodo odtegljali. In odtegljali so huda reč, ker ne smeš vzeti nobenega priboljška k skopi kaznilniški hrani. Pa celo častihlepen postaneš, če v nedeljo javno preberó: »Številka 1313 dobi posebno nagrado.« Kar nekako ponosen si. In če pride jetniški nadzornik in čestita, ker si v pevskem zboru zapel, da te je bilo slišati, — potem morda celo dobiš čašo lahkega rdečega vina in nekaj črnih grenkih cigaret. In tedaj se številka 1313 spet domala počuti kakor človek.

Ampak vsako ponedeljsko jutro se kaznilnica vrača k svojemu strogemu redu. In številka

»Jezik za zobel!« — in pokaže na kaznilniški red, ki strogo prepoveduje pogovore po celicah. Marcel zatorej ostane okručen in opozori številko 1735 na red. Tako kakor so tudi njega pozvali k redu, tistikrat pred desetimi leti, ko je prišel kot novinec v celico k nekemu starejšemu dosmrtniku. Ta številka je že davno zapisana na enem izmed majhnih belo popleskanih kamenitih križev.

Na vse to je pomislil Marcel, ki je bil nekoč študent glasbe in se je sprevrgel v roparskega morilca in postal številka 1313. Bliskovito je pomislil na to, ko so pri jutranjem raportu poklicali njegovo številko. Že nekaj let ga niso klicali in prav nič se ni zavedel, da bi bil kaj zagrešil. Stopil je naprej, kakor zahteva red, in je šel tri korake pred paznikom po dolgem hodniku pa tja čez dvorišče v poslopje ravnateljstva.

Oči je priprl, pomežikati je moral, preden se je pravilno javil v tistem svetlem prostoru z velikim okni in cvetjem.

»Sedite, številka 1313!« je rekel ravnatelj kaznilnice.

Mati lady Pixie ne more nahraniti vseh štirinajstih psičkov naenkrat, zato je lastnica Vera Telfer iz Kensingtona namestila umetno dojiljo — mlečni bar, da ji pomaga. Čeprav jim mlečni bar ngaja, se mladi psički še vedno rajši hranijo pri svoji materi.

1313 mora nastopiti pred vrati celice, da se bo šla umiti. Zdaj so mu še nekega novince vtaknili v celico, številko 1735. In temu ni treba nič pripovedovati, saj opaziš na njem, da je besnel in da so ga uklenili in da je prišel iz temnice. Pa to ni prvi novinec, ki je prišel v celico. Marcel vé, kaj in kako bo. Najprej se bo od izčrpanosti naspal. Potem se bo skušal razgovoriti. Govoril bo in spraševal, — in če bi bil Marcel škodoželjen, bi ga morda celo poslušal. Tako pa mu samo reče:

In Marcel se je usedel; na pravi pravcati stol s pravim naslonjalom. Ej, saj že deset let posedeva samo na pručki v celici. In za mizo sedijo ravnatelj kaznilnice, kurator in tisti ne navadni mladi gospod iz ministrstva, ki jih že nekaj let pogosto obiskuje, da, in jih celo sprašuje, ali imajo kakšne pritožbe, in se z njimi pogovarja. Ravnatelj si malce odkašlja, se zravna in začne: »Številka 1313...« In spet pokašlja in pogleda kuratorja in ta začne po skoraj mučnem premoru

nekako takole: »Marcel, predlagamo vam — ampak, če sami nečete, potem kar povejte...«

Številka 1313 se zdrzne in pogleda temu možu v jantareve oči in v obraz, ki je videti odkrit in brez laži.

»Ne bom vam lagali,« povzame zdaj tudi mladi gospod iz ministrstva. »Ne, številka 1313, samo poizkus hočemo napraviti z vami. Nenavaden poizkus.« In po kratkem premoru iznenada vpraša Marcela: »Ali bi hoteli danes za tri ure na sprehod, Marcel Laronge? V civilu tja dol v mesto, vse po mili volji? Malo denarja vam bomo dali s seboj in vaša civilna obleka je náred. Nič drugega ne zahtevamo od vas kakor da nam obljubite, da se boste po treh urah spet vrnili...«

Preklete! Številka 1313 divje pogleda vso trojico, divje in brez pomoči hkrati. In za trenutek se mu zalesketajo oči, kakor da bo pobesnel. In že spet zasliši pomirjajoči glas: »Vas smo izbrali, ker ste najbolj zanesljivi in takšne pomilostitve najbolj vredni. Tu gre za več kakor samo za to, da bi se tri ure svobodno sprehajali po mestu.«

In številka 1313 prikima. In potem je vse kakor v sanjah. Tu je civilna obleka, ki so mu jo celo zhlkali. Ko si zavezuje ovratnico, mu stopajo potne srage na čelo. Ampak ravno pri tem se spremeni številka 1313 spet v človeka. To je spet Marcel Laronge.

In vse, kar je sledilo, je bilo kakor sanje: ko je šel z denarci v žepu v mestce Saint Etienne, ko je pohajkoval po ulicah, ko si je ogledoval narasli promet, ko je pogledoval ženske... Prečudno, tale promet in ženske, vse to ga je navdalo nekako z bojznijo.

Številka 1313 doživlja v tej sekundi najtršo preizkušnjo svojega značaja. Skoraj bi se rajši vrnil prej, preden minejo tri ure. Nato pomisli, da bi to bila slabost — razen tega pa: čemu teh treh ur ne bi izkoristil? In naposled zavije v krčmo, izpije kozarček krepčilnega, pa še enega za par, in prisluhne, kako se pogovarjata očka Smolec in očka Krojač, in se iznenada počuti človeka med ljudmi, celo v pogovor se vplete, dokler ne reče očka Smolec: »Zdaj bo pa že čas, da se vrnem k svoji stari, sicer bo godrnjala...«

Marcel pogleda na uro v krčmi in vrže denar za oba požirka na mizo in zdirja, kam? Teče, teče v kaznilnico. Brez sape prispe tja in se prijavi: »Mislim, da nisem zakasnil.«

»Zato pa boste smeli popoldne spet za tri ure iz kaznilnice.«

In tedaj se je zgodilo, da se je številka 1313 razihtela in prosila: »To je preveč naenkrat, že prvič je bilo preveč. Prosim, rajši ne.«

Tako se je pričela preizkušnja s številko 1313 in s 36 drugimi dosmrtniki v Saint Etienneu. Bilo je nekako pred

• konec na str. 648.

Planinski pašniki segajo vse više pod zasnežene vrhove, s katerih bolj in bolj izginjajo »večni« ledeniki.

Svet postaja toplejši

IZGUBLJENO LETALO NA GROENLANDU • KATASTROFALNO LETO 1953 • LEDENIKI IZGINJAJO, JEZERA SE SUŠE • GOZDOVI V ARKTIKI IN ANTARKTIKI • ŽIVALI SE SELIJO NA SEVER • INDUSTRIALIZACIJA IN DVIG TEMPERATURE

Nekega dne v avgustu 1928. se je dvignilo z letališča Rockford v državi Illinois v ZDA majhno letalo. Vodil ga je mlad in navdušen pilot Hassel, ki so ga vsi klicali »Ribac«. Odločil se je, da bo brez pristanka letel do Stockholma. Nad Grönlandom ni mogel odkriti postaje za gorivo in je pristal na pustem ledenem rtiču. S tovarišem se je takoj napotil proti obrežju, toda našli so ju šele po štirinajstih dneh.

Šestnajst let pozneje je neko ameriško mornariško izvidniško letalo odkrilo ostanke ponesrečenega letala na otoku. Pilot je pristal na ravnici in se čudil staremu letalu iz leta 1928. Za znanstvenike po vsem svetu je ta vest mnogo pomenila. Po njihovem mnenju bi moralo letalo po tolikih letih že zdavnaj izginiti v ledenih plasteh. Pokazalo pa se je, da ledeni viharji na Grönlandu na tem rtiču nič več ne kopičijo ledenih skladov.

Ali se torej naša klima spreminja?

Dolgotrajen študij in slučajna odkritja so sedaj omogočili znanstvenikom, da so lahko odgovorili na vprašanje mnogih. Še pred nekaj leti bi na tako vprašanje odločno zmajali z glavo, danes pa znanstveniki z vso avtoriteto trdijo, da se naša klima v resnici menja in to zelo hitro.

Mesec za mesecem, leto za letom se toplota bolj in bolj širi proti severu. Veliki ledeniki se talijo, Arktika se izvija iz svojega ledenega oklepa. Temperatura počasi, toda nezadržno raste.

»Zatrdno vemo,« je še nedavno zagotovil dr. George H. T. Kimble, znani geolog in ravnatelj Meteorološkega observatorija na kanadski univerzi McGill, »da se sedaj dogajajo v našem podnebnju važne spremembe.«

Zlasti leto 1953 je bilo nenavadno. Vremenske spremembe so povzročile strašne katastrofe in zahtevale smrt milijonov ljudi po vsem svetu: strašna suša na jugozahodu ZDA in še do-

tlej neznani nalivi na vzhodni obali ZDA... vročina 30°C v Kansas-Cityju, že v marcu... uničujoči tornadi od Teksasa do Massachusettsa... valovi neznosne vročine in suša v Južni Ameriki... velikanski nalivi v Južni Afriki... ali pa smrtonosna megla v Londonu, kakršne prej sploh niso poznali.

Znanstveniki sicer ne vedo natanko, kateri vseh teh pojavov je najbolj neposredno povezan z velikimi spremembami v naši klimi, če morda že vsi ti pojavi sami ne ustrezajo sliki o začetku novega klimatskega obdobja na naši Zemlji.

Reke, ki jih napajajo gorovja, pokrita z večnim snegom, dobivajo vedno manj in manj dotoka — čim bolj se krčijo ledeniki. Dr. Richard Flint, geolog Yalske univerze, se celo boji, da bodo ostali mnogi kraji brez električne energije, če bodo posledice še naprej tako katastrofalne.

Posebno zanimivi so izsledki na Alaski, kamor je Ameriško geografsko društvo poslalo svoje raziskovalce, da nadzorujejo gibanje ledenikov. Ko je obiskal Alasko John Muir, je našel tam velikanski ledenik, ki je po njem tudi dobil svoje ime. Danes je ostalo od tega velikanskega ledenika le 12. neznatnih ledenikov in še ti že skoro iz-

ginjajo. Prav tam, kjer je bil ledenik tako debel, da je bila njegova plast dvakrat višja od najvišjega newyorškega nebotičnika, o ledeniku ni več sledu. Take pojave pa zasledujejo po vsej Arktiki in znanstveniki že govorijo o »katastrofalnem izginjanju ledu«.

To je dokazal tudi ameriški ledolomilec »Eastwind«, ki se je približal severnemu tečaju že na 508 milj in tako dosegel najsevernejšo točko, do katere je sploh kdaj prodrla ladja. Še nedavno je bila plovba po morjih severno od Spitzbergov omejena le na tri mesece v letu, sedaj pa traja ta doba že kar sedem mesecev. Celo na Grönlandu, kjer so bili ledeniki debeli po poldrugih kilometrih, se že kaže kopna zemlja. Tudi v Evropi, v Alpah, je vedno manj ledenikov, istočasno pa izginja tudi »večni sneg« z vrha Kilimandžara v Afriki.

Toda pojavlja se še druga katastrofa. V dobrem pol stoletju je izgubilo Veliko slano jezero v Severni Ameriki že polovico svoje vode. Vodna gladina pa se je zelo znižala tudi na Čadskem jezeru v Afriki in na Kaspiškem in Arabskem jezeru v Aziji.

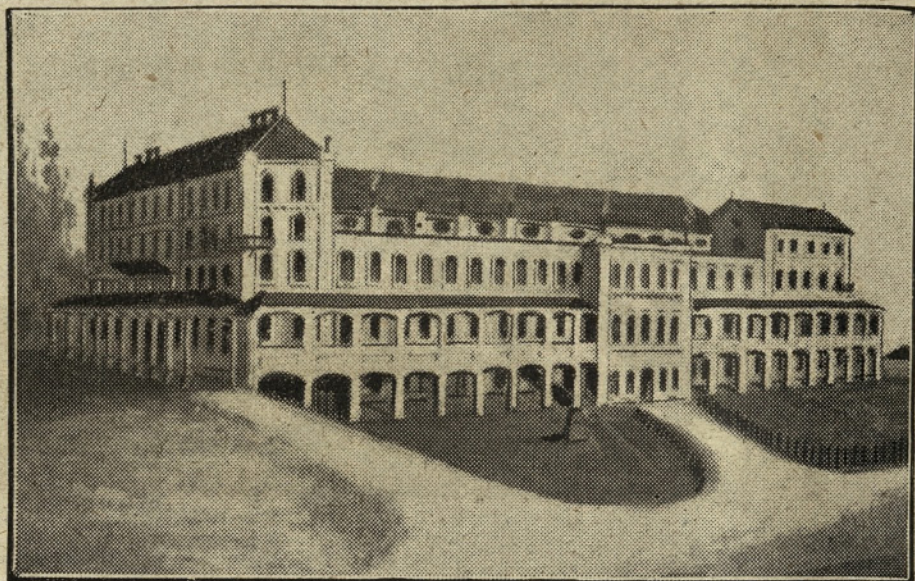
Znanstvenike preseneča porast letne temperature, ki je na-

• nadaljevanje na str. 652

KOLIZEJ

mestece v mestu

**KRATKA ZGODOVINA ENE NAJVEČJIH
LJUBLJANSKIH STAVB • PREŠERNOVE
PUŠČICE IN LJUBLJANSKE ZABAVE •
93 STRANK IN 27 LOKALOV • CEL
TEREN POD ENO STREHO • KAKO DA-
NES REGIRA HIŠNI SVET**

Kolizej sredi minulega stoletja. Ko je ponoči 18. decembra 1847 pogorel, so Ljubljanci zgradili novega.

Ob mestni meji proti Šiški, pravi Vrhovnik, na desni strani ceste, so vabile Gorenjce in meščane tri pivnice. Prva je bila gostilna »Pri novem svetu«. Takratni nemški purgarji so ji pravili »Najbelt«. Tu je nekoč bila pristava Meščanskega špitala, ki jo je kupil na dražbi pl. Foedrantsperg leta 1771 in je to svoje posestvo krstil za Novi svet, za »Neue Welt«. Tu je za Vodnikovih časov krčmaril Jurij Šantl, čigar hči Elizabeta je šla leta 1792 v zakon z Mihaelom Ambrožem iz »Forštata« in postala mati poznejšega ljubljanskega župana Mihaela Ambroža.

Se pred minulo vojno je bila restavracija »Pri Novem svetu« na dobrem glasu. Odlikovala se je s Prešernovo sobo, ki jo je odprl gostilničar Mrak že leta 1904. V duhu svečanosti ob stoletnici Prešernovega rojstva se je tudi vrli Mrak kulturno zamislil, prezidal svojo spalnico v »posebno« sobo, obesil na steno pesnikovo podobo — in Prešernova soba je bila ustvarjena. Tu so se radi zbirali vodilni Cirilmetodarji in stari, v prosveti osiveli šolniki, kakršna sta bila n. pr. Engelbert Gangl in Andrej Rape. Gostilne »Pri Novem svetu« danes ni več. Kar presekali so jo in odprli široko novo ulico. Pač pa se razen nje še ponaša s prav tako častiljivo starostjo gostilna »Pri levu«, ki so jo prejšnje čase imenovali tudi »Na Pergešci« ali »Pergaš«, kar je menda potvorjeno iz »Herberge« (prenočišče). Tretja krčma »Zur Stadt Agram« (Pri Zagrebu) pa ni bila prav nič na dobrem glasu. Stala je blizu železniškega tira, ko je pred dobrimi sto leti zasopihal hlapon od Ljubljane dalje proti Trstu. In tista krčma je že zdavnaj izginila.

Izmed peterih hudičevih kasarn...

Najmogočnejši, pa tudi najbolj razglašen v vsej tej soseščini na Novem svetu je bil

Kolizej, Prešeren ga je prištel med hudičeve hiše, med petere kasarne, kamor si hodi hudič svoje cipce lovit... Kar dvakrat se je France nemilo obregnil ob Kolizej. Prav posebno v »Nebeški procesiji«. Osemnajst sto in petero leto gre čez trideset... V leto 1835 je torej Prešeren postavil Nebeško procesijo in z njo Satana, ki je prisluškoval pri nebeških vratih, nakar je začel izvajati svoj peklenški načrt, da bo spravljaj Ljubljance v pekel:

Prijazno srečanje na dolgem hodniku: dve Vidi, ki hodita skupaj na Vrtačo v šolo.

Reče zidat Koloséum tam Ljubljanci vsi vprék peli bodo mu »Tedeum«, da se bo razlegel jek.

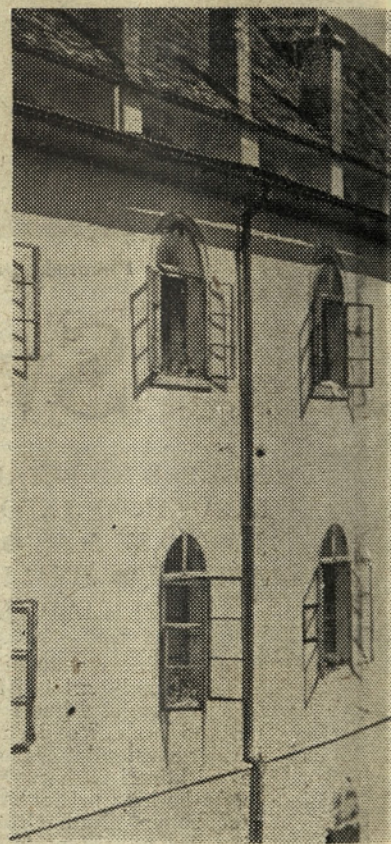
Koloséum pot k nebésam, bo zazidal krščencam, trl bo v njem se um s kolésam, nova Sódoma bo tam.

Ampak Kolizej leta 1835 še zdaleč ni bil tak, kakršen je danes. Sele deset let pozneje (1845) je sezidal inž. Josip Benedikt Withalm, doma iz Gradca, to velikansko stavbo. Tiste

čase je bil še velik del severne Italije pod oblastjo cesarskega Dunaja in po Dunajski cesti so pogosto marširale čete avstrijskega vojaštva skozi Ljubljano na Laško. In tako je bila ogromna stavba predvsem namenjena potujočim četam za nočišče. Nad tri tisoč mož je lahko sprejela pod streho. Še danes bi lahko Napoleon — kakor nekoč v Milanu — pojezdil po teh položnih in širokih stopnicah do dvoran, ki so bile namenjene zabavi. Kjer je vojaštvo, tam je razposajenost, ples in ljubezen. In meščani Prešernove Ljubljane so bili sila željni zabave. Čeprav je bila Prešernova Ljubljana pritlikava metropola kranjske dežele, saj se še zdaleč ni približala zaokroženim dvajsetim tisočem prebivalstva, so bile v glavni velikanski dvorani pogosto igre, ples in rajanje. Na Silvestrovo 1845 popoldne so s turško godbo slovesno odprli novi Kolizej za vso ljubljansko javnost. Vstopnine je bilo deset krajcarjev. Kar tri dni so Ljubljanci silvestrovali. A za čas od 2. januarja do 16. maja 1846 so lastniki spet zaprli Kolizej,

»Mene boste slikali?« se je začudila perica v I. nadstropju.

Današnji Kolizej, še pred tremi le

da so lahko obrtniki opravili vsa notranja dela. Med drugim so okusno opremili kavarno, ki je slovela po dobri kavi, izbranih pijačah in po posebnem kolizejskem pecivu. Toda novo zgrajenemu Kolizeju ni bilo usojeno dolgo življenje. Ponoči 18. decembra 1847 je planila Ljubljana pokonci. Kolizej je skoraj do tal pogorel. Ljubljancem se je pa že toliko priljubil, da so ga kmalu spet dvignili iz pepela. Tak je ostal do naših dni. Posebnih pretresljajev ni več doživel, niti ljubljanski potres ga ni prehudo omajal. Pač, eksplozija po osvo-

poditvi ga je pa zrahljala zlasti v traktu dvoran. Toda tudi te rane so zdaj vsaj za silo že zaceljene.

Velika stanovanjska kasarna

Do konca prve svetovne vojne je bil Kolizej last bogataša Degenija. Nato pa je škofje-loški industrijec Heinricher kupil Kolizej in ga preuredil v veliko stanovanjsko kasarno. Odpomogel je stiski, ki je nastopila po prvi svetovni vojni in je še dolgo ne bo konec. Ker je imel dovolj lesa, je lahko skoraj vse sobe parketiral. In tako je Kolizej še danes ta dan jako pomembna postavka v našem stanovanjskem kapitalu. Še do nedavna je to bil čisto samostojen teren. Pokrit teren, pod eno streho. To vam še danes pove črna tabla pri vhodu, ki ima napis: Rajon IV., teren »Kolizej«. Od leta 1954 dalje pa je Kolizej vključen v teren Ajdovščino. Je pa kljub temu še čisto samosvoja repu-

PET MINUT RAZGOVORA

Med najbolj vidnimi prebivalci Kolizeja je umetnik Anton Gofmir Kos, ki je pravkar zaključil svojo zelo uspelo razstavo v Moderni galeriji.

»Od kdaj prebivate v Kolizeju?«

»Od leta 1926. V takratni stanovanjski stiski mi je tast Hainrihar ponudil tele sobane. Leta 1931 sem uredil še atelje. Severovzhodna lega, poleti ni prevroče, pozimi ne mraz.«

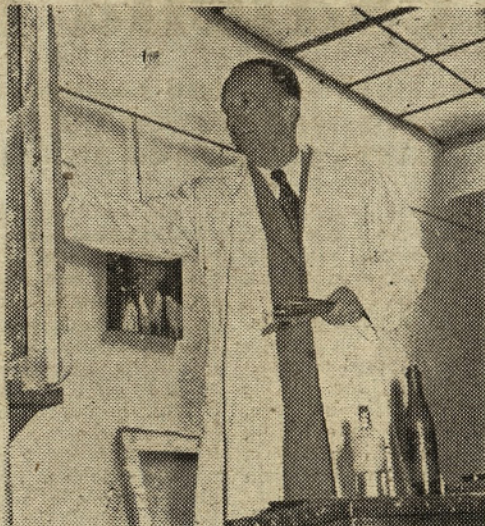
Svetli atelje je te dni bolj prazen, ker se še niso vrnilo slike z razstave. Nekaj jih pa sploh ne bo več. Prešle so v drugo last, nekatere so odromale celo na Francosko.

»In kaj snujete zdaj?«

»Tule je nekaj novih platen, načrtih skic za novo kompozicijo. Včasih nastane serija tihozitij, ker eno sproži drugo. Drugič pa je treba opustiti načrt, ker je prišlo novo naročilo. Letošnjo zimo sem bil, skoraj bi rekel, kar po cele dni v ateljeju.«

»Kam pa na počitnice?«

»Mi boste verjeli, da o tem doslej sploh še nisem razmišljal? Samo za tri dni sem šel na oddih v Dom Akademije znanosti in umetnosti v Planici. Toda kaj pa so trije dnevi? V soboto zaključimo na Akademiji, potem pa morda malo na morje. Poprej še odpošljem tri slike na festival v Dubrovniku, tri pa na Reko na razstavo Salon 1956.«

li samostojen teren pod eno streho, ima 93 stanovanj, 37 lokalov, 270 prebivalcev.

traktih, kjer je dovolj hrušča, prahu in muh. V višjih traktih pa so tudi po 1200 din. Vsa stanovanja so parketirana, sobe velike, imajo pa navadno samo po eno veliko okno. Udobja res ni posebnega. Po dolgih hodnikih je treba do shramb, do vode, do pralnice in podobnega. Nu, kakorkoli, stanovalci so zadovoljni, da je vsaj tako in da je vedno nekaj upanja na izboljšanje. Od mesečnih skupnih dohodkov, ki vržejo 327.000 din, nese Jože Potokar na začetku vsakega meseca težke tisočake v banko: 184.246 dinarjev v sklad za zidanje, čez sto tisoč pa v amortizacijski sklad. Za vzdrževanje ostane blizu 47.000 din, za vso hišno upravo pa 54.000 din. To se vam morda zdi mnogo, toda v Kolizeju se tudi s tolikšnimi tisočaki res težko prebijajo.

Sprehod po labirintu

Res, treba se je sprehoditi po dolgih hodnikih, po vsem tem labirintu stopniš in skla-

dišč gor do poslednjih podstrešnih stanovanj, ki se vrstijo kakor celice v starem kloštru, pa dol do obrtnih delavnic ali celo do zloglasnega skladišča zelenjave in sadja, od koder se usipajo roji muh. Šele ko bolj od blizu spoznate življenje in razmere v tej velikanski stavbi, spoznate tudi njene posebnosti in potrebe, kakršnih drugod v Ljubljani ni. Kolizej na primer nima kanalizacije, vse se steka v velikansko greznico.

Kljub vsemu vas ti mračni hodniki ne navdajajo z grozo. Marsikod se kažejo sadovi prizadevnosti hišnega sveta. Vsi prebivalci Kolizeja se dobro poznajo med seboj in se že zdavnaj ne menijo več za Prešernove puščice, prav tako, kakor jih ne zanima, kakšna bo v prihodnosti usoda tega patriarha ljubljanskih stavb, ki so ga predniki pred zvrhanimi sto leti krstili po rimskem velikanu iz časa mogočnih cesarjev.

r.

»Še tegale bomo pomladili!« je rekel predsednik hišnega sveta tovariš Jože Potokar o motorju, ki vsak dan najmanj po dve uri izpraznjuje veliko greznico, kajti Kolizej ni povezan z mestno kanalizacijsko mrežo. Doslej so Kolizej zunaj prebelili, postavili 30 novih drvarnic na dvorišču, obnovili 250 m² pločevinaste strehe, podzidali prevozno vežo z betonsko ploščo, odpravili posledice eksplozije 1945. Dela je čez glavo, stroškov tudi... Doslej so izkoristili 7.200.000 dinarjev posojila, potrebovali pa bi še 8 milijonov.

blika. V stanovanjski skupnosti so Kolizejčani izvolili hišni svet, v katerem je bilo sprva sedem članov. Ker pa zaradi raznih službenih in drugih zadržkov ni bil hišni svet nikoli popolnoma sklepčen, so ga oklestili za dva člana. In ko je finančni revizor državnih železnic Jože Potokar stopil v pokoj, jim je ravno v mlini prinesel: »Ta bo pa naš novi predsednik!« In, bogme, niso slabo izbrali. Jože Potokar je poprijel in danes pogumno krmari kolizejsko baroko mimo vseh čeri. Tu ne gre za majhne reči, vse je nekako v skladu z dimenzijami tega

kolosa, ki je dolg 125 m, v širino pa meri 50 m. V Kolizeju je danes 93 stanovanj in 27 lokalov. Povprečno mesečno število prebivalcev je 268 do 272. Financé in proračuni se sučejo kar v šest številčnih zneskih. Za dosedanja notranja popravila in za zunanje polepšanje Kolizeja so najeli 7.200.000 din posojila.

»Potrebovali bi pa še 8 milijonov,« pravi predsednik Jože Potokar. Lokali nesejo 332.100 dinarjev na mesec. Stanovanja vržejo 56.869 din. Ne bi rekli, da so najcenejša v Ljubljani. Sučejo se med 720 in 300 din v nižjih

Presajena ledvica mu je rešila življenje

OKVARE LEDVIC SODIJO MED NAJRESNEJŠE BOLEZNI, KI SE LOTIJO ČLOVEKA, PRESADITEV TEGA ORGANA PA JE SKRAJNO TVEGAN POSKUS • ČUDOVIT PRIMER DVEH BRATOV DVOJČKOV

Ledvice so parne žleze, ki pomagajo človeku izločati seč. Imajo podobo fižola, vsaka je kakih 10 cm dolga, 6 cm široka, težka pa približno 300 g.

Zaščiteni po mišicah in salu, sta ledvici prirasli na zadnje stene trebušne dupline, na obeh straneh hrbtenice tako, da je desna nekoliko nižja od leve. Jedro jima tvori nekako cedilo, v katerem se kri, ki jo dovaja ledvična arterija, s precejanjem lahko prečisti. Dokler se vrši ta proces normalno, je človek zdrav, ker odhajajo strupi, ki se nabirajo v človeškem telesu, tudi z vodo iz njega. Če pa se postopek zamota ali ustavi, pride življenje v nevarnost, kajti potem nastopi tako imenovana uremija, zastrupljenje, ki se konča s strašnimi bolečinami in smrtjo. Zato je treba na ledvice budno paziti.

Mnogi bolniki torej podležejo, če jim pravočasno ne pomagamo pri bolezni ledvic. Zato je v zadnjem času na to področje segla tudi kirurška veščina. Žal je precej dolgo trajalo, preden se je pokazal prvi uspeh. Doslej so izvršili že štirinajst poskusov s presajanjem ledvic. V trinajstih primerih so bolniki podlegli. Samo eden je ozdravel. In še ta živi v Bostonu, Amerika.

V bolnišnici Brigham v Bostonu je ležal pred dobrim letom dni 23-letni fant z imenom Richard Herrick. Težko je sodel, vsak izdih mu je povzročal težave. V obraz je bil blede kakor kreda, suh pa tako, da se ni mogel postaviti niti na noge. Izčrpan je bil popolnoma in vse je kazalo, da ne bo več dolgo živel.

Po njegovem telesu so krožili smrtonosni strupi, ki so v kratkem napovedovali katastrofo. Takšni strupi so vedno zelo hudi, ker ne hrome le telesa, ampak vplivajo tudi na možgane. Bolniku se začne blesti od silnih bolečin. To je napoved gotovega konca. Krvni pritisk stalno narašča, telo se napihne, noge otečejo. To so znanilci razkroja. Richard Herrick ni torej mogel pričakovati ničesar drugega kakor smrt.

Tedaj se je zanj zavzel pogumen mož, zdravnik dr. David Miller. Leta in leta je študiral posamezne primere ledvičnih obolenj in je izvršil tudi nekaj nenavadnih operacij. Zaman. Tudi v primeru 23-letnega Richarda Herricka se je zavedal, da stopa na zelo tvegano pot, ko jemlje nož v roko, da bi v bolnikovo telo presadil ledvično žlezo. Vendar se je odločil za takšen poseg, saj so nad bolnikom že vsi obupali.

Richard Herrick je imel obe ledvični žlezi bolni, skrčeni. Iz-

ločali nista niti kapljice seča. Strupene snovi so zaradi tega ostajale v telesu in ga razkrajale. Organizem mladega fanta je že popolnoma opešal. Srce je tako rahlo delovalo, da ni bilo zdravnika, ki bi si drznil misliti na operacijo. Dr. Miller se je kljub temu odločil zanjo. Sklenil je napraviti drzen poskus: poskus s presaditvijo ledvice zdravega človeka.

Zoper takšen poskus pa so glasno govorile zdravniške izkušnje zadnjih let, ki so dokazovale, da se še nikoli ni posrečilo prenesti na bolnika ledvice sočloveka. A tudi v primerih, ko se je sama operacija posrečila, so pozneje nastopile neugodne posledice: ledvica ni mogla izvrševati namenjene ji funkcije in bolnik je umrl.

Vse to je dr. Miller dobro vedel. Poznal je tudi pariški slučaj, ko se je mati žrtvovala,

Pri dvojčkih, ki sta se razvila iz skupnega zarodka, pa je postopek nekoliko drugačen. Njuna beljakovinska osnova je ena in ista. Prav to dejstvo je nudilo dr. Millerju do neke mere podmeno, da bo mogoče uspela rešitev Richarda Herricka, ki je prišel na svet kot dvojček skupno z bratom Ronaldom. Toda Ronald je služil vojake in so ga morali zaradi bratove bolezni nujno poklicati domov.

Prispel je v Boston, kjer mu je dr. Miller obrazložil položaj. Prestrašil se je, ko je slišal, kaj zahteva od njega. Saj to ni lahka, ampak nenavadna, zelo tvegana stvar! Ronaldu bi po operaciji ostala samo ena ledvica in če bi se zgodila nesreča, da bi si jo poškodoval, bi na mah bilo po njem. Toda spoznanje, da bi bil Richard brez njegove pomoči zapisan smrti,

in strežno osebo polival pot. Potem so vsi nestrpno čakali, kaj se bo zgodilo; ali bo ledvica prevzela določeno delo ali ne?

Zgodilo se je nekaj, kar je skoraj mejilo na čudež: ledvica se je začela polagoma vključevati v funkcije Richardovega organizma. Dr. Miller je bil zadovoljen, da je toliko dosegel. Ledvica se je polagoma vrasla, rane so se zacelile in čez leto dni je bolnik vstal iz postelje.

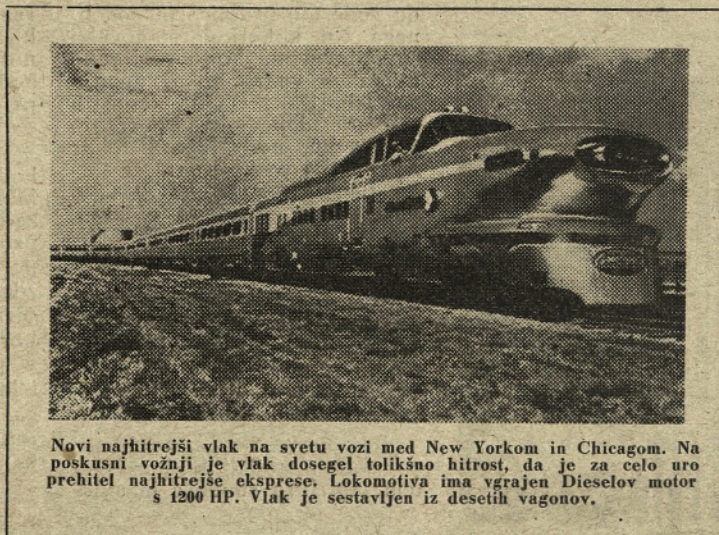
Sledečih dvanajst mesecev je dr. Miller s sodelavci opazoval bolnika, šele potem se je odločil, da ga odpusti iz bolnišnice in objavi njegovo ozdravljenje. Presajena ledvica deluje zdaj v Richardovem telesu popolnoma normalno. Ronald pa ima zadoščenje, da je bratu rešil življenje.

Ta nenavadna operacija prinaša novo tolažbo za mnoge bolnike z ledvičnimi obolenji, saj kaže, da je moderna zdravniška veda na poti, ki bo morda le prinesla bolnikom te vrste neko pomoč. Vendar je še prezgodaj trditi, da smo že na prelomnici zadevne kirurške prakse.

Če namreč prodre tuja beljakovina v človekovo telo, se v njem brž tvorijo obrambne snovi, ki skušajo tujo beljakovino izriniti, oziroma onemogočiti in uničiti. To so tiste samoobrambne snovi, s katerimi razpolaga vsak človek. To je ena izmed obrambnih reakcij, ki nam je dana od narave. Po tej poti se namreč uničujejo beljakovinske sestavine bakterij in drugi povzročitelji bolezni.

Ze dolgo časa iščejo raziskovalci, biologi in higieniki, kako bi ukanili človeško naravo in izpodrezali nastajanje obrambnih snovi v takšnih primerih, kakor jih zahtevajo koristi zdravja in življenja. V zadnjih letih so v tej stroki napravili ameriški biokemiki precejšen korak naprej. Zdi se celo, da so se svojemu končnemu cilju približali.

V vranici in rdečih krvnih telescih so namreč odkrili snov, ki omogoča prenos živnega tkiva, ne da bi se telo pri tem postopku upiralo sprejeti tuje beljakovinske snovi. To odkritje dobi lahko zelo dalekosežen pomen, kajti s pomočjo nekega zdravila, ki nosi ime dr. Georga Snella, se zdi, da bo mogoče presajati ne le ledvice, ampak tudi druge organe: srčne mišice, pljuca, razne žleze in podobne reči. Vendar se to ne more zgoditi čez noč. Če kje, velja v medicinskem napredku pravilo, da je le skozi vrata velikega potrpljenja mogoče doseči cilj medicinskega »drenjanja«.

Novi najhitrejši vlak na svetu vozi med New Yorkom in Chicagom. Na poskusni vožnji je vlak dosegel tolikšno hitrost, da je za celo uro prehitel najhitrejšo ekspres. Lokomotiva ima vgrajen Dieslov motor s 1200 HP. Vlak je sestavljen iz desetih vagonov.

da bi rešila sinu življenje. Dala si je odvzeti ledvico, ki so jo prenesli na sina. Ledvica je začela delovati, a čez nekaj dni je odpovedala in operacija se je končala s smrtjo.

Domneva, da samo lastno meso in lastna kri lahko rešita bolnika, je torej v tem primeru odpovedala. Zakaj? Verjetno zato, ker gre pri takšnih operacijskih posegih za važne kemične in biološke postopke v organizmu. Posebno velja to za beljakovine, eno izmed osnovnih sestavin našega telesa, ki predstavljajo »gradbeno snov« tudi za ledvice.

Ledvica, ki so jo v Parizu odvzeli materi in jo presadili na sina, je bila po beljakovinski sestavi tuja sinovemu organizmu. Povzročila je, da so se stvorile v sinovem telesu obrambne snovi ter ga uničile. Zato je moral bolnik umreti.

ga je omajalo. Izgovoril si je eno noč za premislek. In zjutraj je prišel k dr. Millerju ter mu povedal, da je pripravljen žrtvovati ledvico, če more rešiti bratovo življenje.

Zdaj je padla vsa teža za izvršitev te stvari na kirurga. Utegnilo bi se namreč zgoditi, da bi operacija, ki jo je namestval podvzeti kirurg, uničila ne eno, ampak dve življenji hkrati! Kaj bo, če se Richardovo zdravje kljub Ronaldovi žrtvi ne bo popravilo?

Končno so nekega jutra položili na operacijsko mizo v bostonski bolnišnici dva brata, dvojčka Ronald in Richarda Herricka. Operativni postopek je bil natančno določen, izdelan do zadnje podrobnosti. Vsaka minuta časa je bila načrtno izrabljena.

Tri debele ure je trajala operacija, med katero je zdravnike

OPERETA NA OBALI

Monte Carla

V resnici je prav malo manjkalo, pa bi bil pater Tucker takoj potem, ko je uredil ločitev princeze Antoinette, spraval princa Rainierja z Američanko Storkovo v zakon. Pater Tucker je uganil, da potrebuje skrahirana kneževina veliko reklame v Ameriki, predvsem pa bogato ameriško nevesto. In tako je pater Tucker izprva namenil Rainierju milijonarsko dedinjo Jo Ann Stork. Mlada Američanka, malo čudaška, si je že v Ameriki vtepla v glavo, da se bo omožila z Rainierjem. Pater Tucker je vztrajni občudovalki »šarmantnega princa« odprl vrata k Rainierju. Romantična hčerka težkega milijonarja je imela s seboj zanimivo zbirko Rainierjevih portretov. Rainier je prebil z njo le malo razburljivo popoldne. Ko sta se poslovila, ga je podjetno dekle povabilo v Ameriko in mu je odkrito povedalo, da ne bi nasprotovale zakonu. Toda Rainier si je zaenkrat premislil... Nadzorstvo nad njim je bilo vedno strožje in francoska vlada je kazala vedno več zanimanja za finančne in ostale razmere kneževine. Po pravici. Princ z vsemi svojimi 24 plemiškimi naslovi in z vso svojo »tradicijo«, ki sega do Ludvika XIV., je neizprosno drsel v škandale, ki

smo jih opisali. Francoskemu nadzorniku Soumu je pripadla naloga, da je vse te nečedne reči uredil.

In potem je z novim letom 1956 prišla iz Amerike novica, da se je Rainier zaročil s filmsko igralko Grace Kelly. Monegasi so čez noč pozabili kup vseh teh zadevščin, ki so smrele bolj po kriminalnem romanu kakor po opereti. Novoletna senzacija iz Amerike je začasno ublažila razburkano morje, ki je lani butalo ob skalovje Monte Carla.

Ste videli »Dekle z dežele«? Dober film, kajne? In Grace Kelly? Umetnica, vsekakor. A prepustimo sodbo kritikom. Pripomnili bi samo, da je s tem filmom dobila Grace Kelly Oscarja, najvišjo nagrado v Hollywoodu, na lanskem filmskem festivalu v Cannesu pa prvo nagrado. In ta film je bil tudi neposredni povod, da se je princ Rainier približal ameriški filmski igralki in jo naposled zasnubil. Toda na festivalu se nista šele prvič srečala. Prvo srečanje je bilo čisto na tihem: princ jo je videl nekoč prej, ko je še tičal sredi žalosti in skrbi. Na filmskem platnu.

Siva eminence pater Tucker je pozneje pripovedoval, da je njegovega varovanca kar pre-

treslo, ko je gledal film »Rear Window« (Dvoriščno okno). Kmalu nato si je zaželel Rainier, da bi igralko osebno spoznal. Tisto leto je z režiserjem Hitchkokom vrtela film, ki se odigrava na Rivieri, »To Katsh a Thief« (Lov na tatu). V pristaniški restavraciji »Rascasse« v Monacu je počivala z nekaterimi sodelavci in z ženo Carija Granta. Bilo je v premoru med snemanjem. Obležena je bila v sandale, kratke hlače, na glavi svilen ruto, črne naočnike — in bila je videti močno izčrpana, prav nič lepa. Tedaj se je Rainier pojavil na terasi restavracije. Pravkar se je vrnil z izleta z motorko. Predstavili so ga igralki, ki jo je na tihem že oboževal, zdaj pa ga je najbolj navdušila njena, bog ti moj, ameriška francoščina!

Ko je bil kmalu nato filmski festival v Cannesu, so tudi princa povabili na čajanko v hotelu »Carlton«. Čajanko je priredila Olivija de Havilland. Rainier se je takoj obrnil na nekega gospoda iz svojega spremstva in ga vprašal, ali ne bi bila priložnost, da bi se to pot dostojanstveno poklonil igralki Grace Kelly. Spremljevalec pa ga je odvrnil od tega in pokazal na nekega visokoraslega kavalirja, ki je stal poleg Kellyjeve. »To je Jean-Pierre Aumont. Iz previdnosti moram povedati, da je miss Kelly v njegovem spremstvu!...« Tiste dni je bila Grace Kelly ne samo na čajanki, marveč sploh ves čas festivala v spremstvu francoskega filmskega igralca Aumonta in fotoreporterji so prav predrzno ujeli nekatere ljubezne prizore.

Medtem pa je pater Tucker neutrudno dalje pletel svojo mrežo. Dovolite, da vas čisto na kratko brž še pobleže seznanimo s to sivo eminenco. Aprila 1950 je poslal Vatikan na dvor najmanjše kneževine novega dvornega kaplana, živahnega, med

višjo gospodo zelo tolerantnega in šegavega duhovnika. Father Tucker je Amerikanec irskega rodu, ki je zabavno klatil francoščino in italijanščino in je že prve dni svojega dušnega, zase pa tudi prav dobrega telesnega pastirstva spravljal v obup pobožnjake in tercialke, kolikor jih je okoli Monte Carla. Takih pridig še niso slišali. Vse je nekako prepletal z bodicami na današnji revni in pokvarjeni svet. V mondenem morskem kopališču pa je nastopal v pisanih ameriških kopalkah. Pri basebalu je razgrajal prav tako kakor drugi navijači. Pogovarjal se je o boksarju Sugarju Robinsonu in o Bingu Crosbyju (ki ste ga pravkar spoznali kot odličnega igralca poleg Grace Kelly v filmu »Dekle z dežele«). Precej časa je poteklo, preden so se Monegasi sprijaznili s človeškimi in duhovniškimi vrli-nami novega pastirja. Vsekakor pa dobro vedo, da je papež poslal patra Tuckerja v Monaco po dogovoru s princem Rainierjem, da je napravil konec večnemu natezanju med tamošnjo italijansko in francosko duhovščino. Seveda ni ostalo prikrto, da je zastavil svoj vpliv tudi ameriški kardinal Spellman, ki se venomer trudi, da bi okrepil ameriški vpliv tudi na področju cerkvene politike.

Ameriški kardinal, ki se pri prihodnjih volitvah papeža ne bo prav nič otepal, če ga bodo dali na kandidatno listo, je torej botroval instalaciji patra Tuckerja za dvornega kaplana v Monacu. Pater Tucker pa si je predvsem vtepel v glavo, da mora princa spodobno oženiti. Dotedanjo ljubimko Gizelo Pascal so že srečno ekspedirali v Pariz. Father Tucker je nato skrbno sestavil spisek milijonarskih nevest od Kalifornije do Teksasa. Zlasti je vzel na muho hčerke petrolejskih magnatov iz dežele kavbojev.

Nadaljevanje prihodnjic

Odkar se je oženil, je princ Rainier dokončno nehal dresirati svojo zverjad.

Sesto nadaljevanje

Rad bi tudi razveselil Malmgreena, ki vedno otožno strni predse. Na tej poti pa se spotakne, pade v ledeno razpoko in se komaj izvleče iz nje. Ko pride do šotora, je do pasu popolnoma premočen. Od silnega mraza klepeče z zobmi in ne more govoriti. Vendar utegne sporočiti Nobilu, da sta z Marianom odkrila mrtvega Pomello. Malmgreenu je nato izročil njegov dnevnik, ki ga je Sved sprejel z otožno resignacijo.

Behounek se je tresel od mraza. V šotoru je začel sezuvati čevlje in nogavice, a roke so bile trde in tako je le polagoma odvezoval vrvice na čevljih. Nobile je medtem spet zaspal. Malmgreen, Cecioni in Zappi so topo strmeli predse. Nikomur izmed njih ni prišlo na misel, da bi bilo treba pomagati možu, ki se je vgreznil v ledeno razpoko. Sele potem, ko si je Behounek skušal pokriti noge z odejo, se je Malmgreen zdrnil iz svojega letargičnega molka, sezul čevlje in jih ponudil Behouneku. Ostali, ki so imeli vsak po dva para čevljev, se niso pri tem niti zganili. Behounek pa si tudi ni upal nikogar prositi, saj bi mu posodil lastno obuvalo.

Tako se je zgodilo, da sta si v prvi stiski pomagala samo civilista. Ko se je Nobile pozneje zbudil in je videl položaj, je zapovedal, da mora Behounek obuti njegove čevlje.

Pri besedi, da je Pomella mrtev, je Malmgreen prebledel kakor kreda. Novica ga je očitno hudo zadela. Vrgel je dnevnik, ki mu ga je Behounek prinesel s tolikšnim veseljem, v stran in znova zapadel v globoko otožnost, ki se je izražala v molčanju in je trajala že nekaj ur. Medtem se je Nobile domislil Behounekove nezgode ter jel izpraševati, kako je prišlo do tega. Dejal je: »Vidite, aa to nismo niti malo mislili. Torej smo pristali na ledeni

plošči, ki se lahko vsak čas razkolje pod nami. S tem moramo torej računati. Treba bo paziti na spremembe, ki nastajajo v ledu. Mariano bo moral prevzeti stražo in skrb za to, da nas dogodka ne preseneti, kajti potem bi bilo po nas vseh.»

*

Drugi dan življenja na ledeni plošči je minil v popolni enoličnosti, zvečer pa so se spet vsi zbrali k skupnemu posvetovanju. To se je zgodilo ob novici, da je Biagi slišal San Paolo.

San Paolo je bila oddajna postaja poleg Rima. Ko je Biagi na vse grlo zavpil, da sliši Rim, so vsi, ki so mogli hoditi, planili na noge in stekli k aparatu. Biagi je kakor v vročici mrmral predse: »Slišim San Paolo. Pravkar poročajo o nas. Pravijo, da so v Kingsbayu zaskrbljeni, ker se še nismo vrnili z vožnje. »Città di Milano« je baje odplula proti severu. Sklepajo, da smo nemara v megli udarili v kakšen hrib in se ubili...»

Po teh besedah je Biagija oblivat pot, kakor da je preložil ogromen tovor. Vsi so tiščali vanj, naj pove še kaj, a on je odgovarjal, da je sporočil vse, kar je slišal. Na koncu je še pristavil, da aparat slabo deluje.

Mariano ga je spodbujal: »Biagi, le kličite dalje, oddajte nepretrgoma SOS, SOS...»

Biagi nato: »Saj sem nenehoma klical, ves čas oddajal, a me ni nihče slišal...»

Zdaj se je lotil obup vseh, prav vseh. Nemo so gledali v tla ali strmeli drug v drugega, vrtali v svoje možgane, da bi se jim posvetila kakšna misel. Slednjič je Biagi spregovoril: »Zasukal bom anteno...»

Pozneje, mnogo pozneje so mu povedali, da bi bilo treba izvršiti le majhno popravilo, pa bi oddajnik začel dobro funkcionirati. Biagi bi bil moral za

oddajo v svet podaljšati anteno za dva metra... Ker pa tega ni vedel, ni storil ničesar, in stiska se je nadaljevala.

Tako časih spregledamo malenkosti, ki so morda temeljne važnosti za nadaljno usodo našega življenja...

*

Na ledeni plošči minevajo ure. Minevajo tudi dnevi. Vse, kar obdaja brodolomce, je sivo: led, megla, nebo. A tudi njih notranjost postaja siva. Razjeda jo obup. Nobile in Cecioni imata vročino, Malmgreena kljuje v roki, bolečine se stopnjujejo do neznanosti. Preiskali so vso okolico, prebrskali sneg na površini in v globino in našli še marsikaj, kar jim bo prej ali slej morda koristilo. Zdaj je iskanje končano, pa nimajo več pravega dela. Zato grebejo vase. Polagoma prihajajo do spoznanja, da so zgubljeni. Vendar je nekaj drugega, kar jih še bolj muči in uničuje kakor vse drugo: nesnaga, ki se je ne morejo znebiti.

V tem morju obupa, ki buta s čedalje višjimi valovi v slehernega izmed njih, je samo eden, ki se brani in ne klone, se ne vda: dr. Behounek. Zdi se kakor otok miru sredi razburkanih valov. Miren je, z vsemi prijazen, vedno pripravljen pomagati, kjer se pokaže potreba. Cecioni je med prvimi, ki to spozna in prizna Biagiju, kateremu reče: »Dosti lepega sem slišal o gentlemanih, a spoznal sem samo enega v življenju — in to je dr. Behounek...»

Vsak večer se zberejo brodolomci v šotoru. Stiskajo se tesno drug k drugemu in Titina si vedno poišče zavetje v naročju češkega vremenoslovca, ne pa pri Nobilu. In o čem največ govore? O najdbah seveda. To je njihova največja stvarnost. Imajo 12 mm Coltov samokres, ki so ga skrbno očistili, da se sveti kakor zrcalo.

Zavili so ga v klobučevino. Nadalje imajo sto nabojev. Trojani hrani kot največjo redkost žepni koledarček, v katerem prečrta dan, ki je minil. Seveda si ga nihče ne upa vprašati koliko dni življenja na ledeni plošči jim je še odmerjeno.

Res, kaj jim je namenjeno? O tem, molčita misel in beseda.

Obrazi postajajo iz dneva v dan bolj kosmati. Vsem rasejo dolge brade, samo Behounekova lica ostajajo nekam gladka v primeri z drugimi. Kadar posije sonce izza oblakov, začne Biagi od veselja tuliti. Mariano in Viglieri popadeta sekstante, pa hajd merit in določat lego ledene plošče! Bil je res srečen dogodek, ko se jim je to prvič posrečilo. Javila sta Nobilu, da se nahajajo na 81 stopnji 14 minut severne širine. Zdaj potrebujejo samo še podatke za izračunanje zemljepisne dolžine, potem bodo vedeli, kje so. Seveda pa je potrebno, da spravi Biagi v red svoj oddajnik. Brez tega ne bo nič.

V tem pa jih tudi Biagi vnovič iznenadi. Ves dan je skakal in plesal okrog aparata, popravljal, spreminjal, vezal, obupaval, postajal brezbrizen do vseh. Ure in ure je sedel ob oddajniku, udarjal na tipko — uspeh je bil enak ničli. Zdaj pa kaže, da je začela naprava bolje delati. Tega pa Biagi zaenkrat še nikomur ne pove, ker niti samemu sebi ne verjame. Če se mu stvar posreči, bo vse skupaj presenetil.

Končno res uspe in zavpije proti šotoru: »Slišim Pariz!«

Dr. Behounek zine nekaj o »novem čudežu«. On, ki se zaveda daljnosežnosti te stvari, pokliče bliže Mariana in Viglierija. Radiotelegrafist je naravnost ginjen, ko vidi trojico krog sebe. Mariano in Viglieri računata. Potem ugotovita zemljepisno dolžino: nahajajo se na ledeni plošči trenutno 25 stopinj in 25 minut vzhodno od Greenwicha.

Molk objame vse. Torej je res, kar so nekateri samo slutili: da niso na stalnem mestu. Potujejo, plavajo, ne da bi se tega zavedali... Kaj jim spričo tega pomaga ugotovljeni položaj, ko pa se njih lega neprestano spreminja! Nič jim ne bo pomagano, čeprav Biagijev klic prodira med ljudi, ko pa se ledena plošča z njimi neprestano premika. Kdo jih bo iskal, izsledil in rešil?

Tako se njih občutki neprestano menjavajo. Iz veselja padajo v žalost in obup. Severna sfinja jim kaže svoje ostre, neusmiljene zobe, zadira kremplje v njih telesa. Loteva pa se tudi njihove notranjosti. Skrbi jih glodajo, iz noči v noč se slabše, edino Behounek je optimist. Nasprotno pa je dr. Malmgreen pobit kakor še nikoli doslej. Živčno oprezuje na vse strani in vznemirja s svojim obnašanjem še druge. Behouneku se zdi, da preživlja Sved neko krizo. Nekako zaprt je zadnje dni, neiskren. Cesto se sestaja z Marianom in Zappijem ter se z njima dolgo raz-

govarja, a le dokler se jim kdo ne približa. Ti sestanki so vedno izven šotorov. Nehajo pa se v trenutku, ko se jim kdo približuje. Behounek ne sprašuje nikogar, kaj imajo med seboj. A nekaj snujejo; o tem ni dvoma, Mariano se še vedno kaže moža na svojem mestu. Vedno si izmisli kakšno delo, ki odganja od brodolomcev mračne misli. Poleg tega ni prav nič domišljav. Ravna taktično in obzirno in dela tako, kakor da je še vedno Nobile poveljnik, on pa zgolj izvrševalec njegovih odločitev.

S podporo svojih tovarišev sestavi Mariano seznanjen živil, ki so jim na razpolago: 71 kg pemikana, 41 kg čokolade, 9 kg kondenziranega mleka, 3 kg masla, 1 zabojček sira, lonček izvlečka za mesno juho, 3 kg sladkorja — skupaj 127 kg živil. To bo zadostovalo za 45 dni. V tem času — sodi Mariano — se lahko marsikaj zgodi, poleg slabega tudi dobro. Upanje na rešitev je mogoče, verjetno, utemeljeno...

Trojani je zbil pečico iz pločevine. Kurijo jo z lesenimi ostanki razbite gondole.

Medtem je tudi Biagi ujel vest z matične ladje »Città di Milano«, čeprav le mimogrede. Po kratkem trenutku sreče se je sled spet izgubila.

Sestanejo se v šotoru pri Nobilu. Biagi poroča, general poslušaj, bulji nekaj časa v radiotelegrafista, nato pa spregovori z energičnim glasom: »Kako si razlagate to, da lahko slišite San Paolo, ki je od nas oddaljen nad tisoč kilometrov, ne slišite pa »Città di Milano«, ki ne more biti oddaljen več kakor 50 kilometrov?»

Biagi: »Tega si ne znam razložiti. Sprejemnik je v redu. Mogoče leži vmes kakšno področje, ki povzroča motnje.«

Korvetni kapitan Zappi ogorčen vstane: »To so prazne marje! Po mojem so vaši klici, ki jih oddajate, prešibki!«

Nobile pobesni in vsi se potuhnejo. »Zdaj vam bom pa jaz povedal, kje tiči vzrok. Kapitan Romagna je kriv, da veste. Poveljnik »Città di Milano« si niti najmanj ne prizadeva, da bi nas izsledil.«

Neko noč je dr. Behounek bedel. Bil je utrujen, a ni mogel zaspati. Od časa do časa je malo zadremal in zamižal. Ko se je zdrnil iz taksnega položaja in pogledal okoli sebe, je opazil, da Mariano, Zappi in dr. Malmgreen stikajo glave ob drogu, ki je držal šotor pokonci. Sepetaje so se pogovarjali med seboj. Njihov pomenek je moral biti razburljiv, kajti od časa do časa je eden ali drugi dal od sebe rezek, sikajoč glas. Behounek ni razumel italijanski, zdelo pa se mu je, da razume smisel dveh besed, ki so padle v tej zvezi: »Facciamo segreto — Ohranimo stvar zase!« Izustil jih je Mariano. Tedaj je Behounek uganil, da trojica nekaj pripravlja, kar naj bi drugim ostalo prikrito. To se mu ni zdelo nič nenavadnega. Ze nekaj dni je opazoval, kako postaja Malmgreen do njega nekam nezaupljiv in hladen.

Naslednji dan je sedela trojica pred šotorom. Poleg njih je stal tudi Viglieri. Predmet razgovora je bila Marianova najdba, knjiga z naslovom »The arctic pilot« s podatki o severnem tečajnem ozemlju. Ko je Behounek pristopil k družbi, je Mariano spregovoril: »Razlagam dr. Malmgreenu naš položaj. Nahajamo se dokaj blizu nabrežja Spicbergov. Najbližja kopnina leži komaj 50 km oddaljeno. To je otok Foyn. Mi pa se neprestano premikamo. Enkrat proti jugu, potem proti severu

ali vzhodu. Skratka — zanaša nas v vse smeri.«

Behounek mu je segel v besedo: »Seveda se premikamo zelo počasi?« — Mariano se je čudno nasmehnil: »Počasi? V zadnjih dveh dneh smo se premaknili celih 28 milj proti jugovzhodu.«

Vsi so obmolknili. Nato je povzel Zappi: »In ti premiki so vzrok, da nas ne bodo nikdar odkrili.«

Mariano se je sklonil nad knjigo, ki jo je držal v rokah in mrmral: »Ledena pregrada sega tukaj do obale Spicbergov.« — Dvignil je glavo in nadaljeval: »Spicberge bi lahko dosegli, če bi se odpravili peš na pot in bi osredotočili za potovanje vse svoje sile.«

Behounek se je zamislil nad tem, kar je slišal. Zasumil je, da trojica Mariano-Zappi-Malmgreen nekaj snuje.

Biagi pa je bil tako slabe volje, da si ga nihče ni upal nagovoriti. O matični ladji »Città di Milano« ni bilo duha ne sluha. Radiotelegrafist je sedel na zabojčku pred radijskim aparatom in klical na pomoč, vendar brez odziva.

V to puščobo je neko noč iznenada udaril klic Mariana in Zappija: »Medved, medved!« Oficirja sta bila pred šotorom na straži, merila pa sta tudi oddaljenost sonca. Pri tem delu ju je iznenadil beli kosmatinec. Na kaj takega ni bil pač nihče pripravljen. Vse je prevzel velik strah, strah pred zverjo. Toda ta strah je imel vsaj neko prednost pred drugimi skrbmi, ki so jim grnile življenje: bil je resničen, imel je otipljivo podobo. To ni bila megla, voda ali led — mrtvi elementi, ki so jih priklepali na ledeno ploščo, temveč živa stvar, kos pravega življenja. Vsi so postali razburjeni, toda hkrati tudi nekam

● nadaljevanje na str. 648

PETROLEJSKI MAGNAT James Peery iz Dallasa v Teksasu je vložil tožbo za ločitev, ker je njegova žena, pohajkulo po Indiji, zbudila s svojimi kratkimi hlačami »mednarodno napetost«. Kratke ženske hlače so v Indiji gospe osovražene, toda mlada huda se za to ni menila. Ameriško znanje ministrstvo je protestiralo zaman. Ko je magnat Peery sprevidel, da utegne njegova žena grdo skaliti odnose med Ameriko in Indijo, je vložil tožbo za ločitev. Sodnik mu je ugodil, rekoč: »Zatrdno upam, da bo to pripomoglo k omiljenju mednarodne napetosti.«

CURZIO MALAPARTE, eden izmed najbolj znanih italijanskih pisateljev po vojni, je moral pred sodišče zaradi neplačanega računa. Lani 19. julija je priredil po premieri svoje slabo uspele satirične revije »Saksofon« velikanski banket v restavraciji »Savini« v Milanu. Sampanjec je teklen v potokih in končni račun je znašal 159.000 lir. Malaparte, ki ima v bankah milijone, v raznih krajih pa razkošne vile, tudi čez pol leta računov še ni plačal. Zdaj mu pretijo z rubežnijo. Kakorkoli, reklama je uspešna.

NON OLET, so rekli stari Rimljani. Denar ne smrdi. Non olet so rekli tudi v pobožni Švici, ko so uvedli nočne ložale. Za tujce, kajpak v Zürichu sta dva najbolj razglašena lokala po čudnem naključju v neki državni in neki mestni palači. Cené so nočne, zrak pa zastoj in temu primeren. Kritiki v »Weltwoche« pravi: »Da homo pravilni: za vstopnino lahko vidimo atrakcije. Od teh je zvečina samo ena res atrakcija, ostalo pa so plesalke, ki manj znajo kakor pokažejo in ki bi jih — prav zato, ker nismo licemerni — prosili, naj bi nastopale bolj oblečene.«

BARBARA HUTTON, šestič poročena milijarderka, 46 let stara najbogatejša Američanka, razvija novo filozofijo o denarju: »Mnogo denarja imam in sem ga vesela. Mnogi bogataši pravijo, kadar so nesrečni, da je tega samo denar kriv. Ne, ne, denar mi še nikoli ni povzročil glavobola. Imam z njim svoje zadoščenje. Seveda me je denar tudi nekoliko razvabil. Če bi se tole minuto odločila, da bi poletela na otoke Fidži poslušat šumenje morja, me ne bi prav nič zadržalo. Denar sam človeka ne osreči. Toda denar sam me tudi ni onesrečil.«

60 MILIJONOV SUZNJEV je še na Srednjem in Daljnem vzhodu in pa v Afriki. Tako je nedavno ugotovil neki predstavnik Lige za pobijanje suženjstva. Koreniko zla je našel zlasti v prastari navadi kupčevanja z ženami. Ugotovil je, da žene kupujejo in prodajo bolj za delo kakor za zakon.

PODARJENEMU KONJU SE NE GLEDA NA ZOBE

Ce niste morda že sami opazili, pa naj vas mi opomnim, da od časa do časa povemo pogovor, v katerem nastopajo živali. To pa je samo najboljše potrdilo, da so ti pogovori osnovani na kar najboljših in najotipljivejših primerah iz vsakdanjega življenja.

Današnji pogovor, kdo ga še ni slišal ali pa celo sam izrekel? Kdaj? No, navadno le takrat, če je nekomu podaril neko darilo, pa ga je ta sprejel s prav majhnim veseljem, ga celo slabo ocenil in vrtel med rokami, ogledovaje ga od vseh strani. Morda ni bilo preveč vpludno, toda užaljenost je pomagala izreči naslednji pogovor: če ti nekdo nekaj podari, potem se lepo zahvali in ne godrnjaj, se glasi njegova razlaga.

Zakaj pa nastopa v našem pogovoru prav konj kot simbol za neko darilo? Odgovor je zelo preprost in prav resničen. Navada je namreč, da

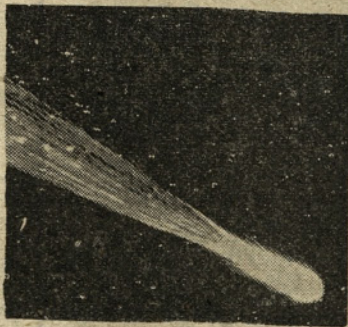
vajeno oko spozna konjevo starost po daljši ali krajši poti v nekaj trenutkih izgine... Govorimo o utrinkih ali kresnicah. Z golim očesom opazimo povprečno štiri do šest utrinkov na uro, v nekaterih nočeh pa tudi po desetkrat več. Najpogostejše vprašanje vsakega človeka, ki vidi utrinek — »padajoče zvezde« — je: kaj so utrinki in od kod prihajajo. Včasih so bili utrinki povod za praznovanje o preseljevanju človeških duš. Znanost pa je tudi tu prodrla v bistvo teh lepih in za astronomijo tako važnih pojavov. Že od leta 1866, ko je znani astronom Schiaparelli delal račune, je znano, da obstoji zveza med utrinki in nekaterimi kometi-repaticami. Najbolj znani utrinki so tako imenovani Perzeidi. Imenujejo se tako, ker prihajajo navidez iz neke točke na nebu v ozvezdju Perzeja. Opazovati jih moremo vsako leto okoli 12. avgusta. Ti utrinki so nastali iz materije komete z imenom Swift-Tuttle. Prav tako so na primer nastali znani Leonidi — ki prihajajo iz ozvezdja Leva — iz komete Tempel. Izvor utrinkov in njihova »kometaske« narava ni danes nobena tajnost več. Določeni kometi pod vplivom privlačnosti Sonca in privlačnosti planetov razpadejo in po poteh, po katerih se gibljejo okoli Sonca, razsipljejo majhne delce. Ti delci se združujejo v gostejše ali redkejšje skupine, odnosno roje, ki se gibljejo okoli Sonca po tirih, podobnih tistem kometov, iz katerih so nastali. Kadar Zemlja pri svojem kroženju okoli Sonca preseka tir takega roja, pridejo delci v roju v območje Zemljine težnosti in v Zemljino ozračje. Zaradi trenja z zrakom se segrejejo, zažarijo, deloma zgorejo že v zraku, deloma pa padejo na Zemljo.

Poleg teh utrinkov, ki se pojavljajo vsako leto okoli istega datuma in so torej periodični, poznamo tudi utrinke, ki prihajajo iz vseh možnih smeri neba in jih ne moremo napovedati vnaprej. Stevilo teh »nepravilnih« utrinkov je dosti večje od števila periodičnih. Na Zemljo jih pade vsak dan okoli 8 milijard. Odgovor na vprašanje, ali prihaja ta snov iz medzvezdnega prostora ali pa spada k našemu osončju, pa še ni dokončno jasan.

PADAJOČE ZVEZDE

Kakor da bi se utrgala zvezda, švigne svetla točka po nebu in po daljši ali krajši poti v nekaj trenutkih izgine... Govorimo o utrinkih ali kresnicah. Z golim očesom opazimo povprečno štiri do šest utrinkov na uro, v nekaterih nočeh pa tudi po desetkrat več. Najpogostejše vprašanje vsakega človeka, ki vidi utrinek — »padajoče zvezde« — je: kaj so utrinki in od kod prihajajo. Včasih so bili utrinki povod za praznovanje o preseljevanju človeških duš. Znanost pa je tudi tu prodrla v bistvo teh lepih in za astronomijo tako važnih pojavov. Že od leta 1866, ko je znani astronom Schiaparelli delal račune, je znano, da obstoji zveza med utrinki in nekaterimi kometi-repaticami. Najbolj znani utrinki so tako imenovani Perzeidi. Imenujejo se tako, ker prihajajo navidez iz neke točke na nebu v ozvezdju Perzeja. Opazovati jih moremo vsako leto okoli 12. avgusta. Ti utrinki so nastali iz materije komete z imenom Swift-Tuttle. Prav tako so na primer nastali znani Leonidi — ki prihajajo iz ozvezdja Leva — iz komete Tempel. Izvor utrinkov in njihova »kometaske« narava ni danes nobena tajnost več. Določeni kometi pod vplivom privlačnosti Sonca in privlačnosti planetov razpadejo in po poteh, po katerih se gibljejo okoli Sonca, razsipljejo majhne delce. Ti delci se združujejo v gostejše ali redkejšje skupine, odnosno roje, ki se gibljejo okoli Sonca po tirih, podobnih tistem kometov, iz katerih so nastali. Kadar Zemlja pri svojem kroženju okoli Sonca preseka tir takega roja, pridejo delci v roju v območje Zemljine težnosti in v Zemljino ozračje. Zaradi trenja z zrakom se segrejejo, zažarijo, deloma zgorejo že v zraku, deloma pa padejo na Zemljo.

Poleg teh utrinkov, ki se pojavljajo vsako leto okoli istega datuma in so torej periodični, poznamo tudi utrinke, ki prihajajo iz vseh možnih smeri neba in jih ne moremo napovedati vnaprej. Stevilo teh »nepravilnih« utrinkov je dosti večje od števila periodičnih. Na Zemljo jih pade vsak dan okoli 8 milijard. Odgovor na vprašanje, ali prihaja ta snov iz medzvezdnega prostora ali pa spada k našemu osončju, pa še ni dokončno jasan.

Brookov komet so opazovali astronomi leta 1911.

ALI VESTE...

...da so slovenske brigade 5. julija 1943 dobile prve topove: tri protitankovske in en gorski top, s katerim so zvečer 24. julija napadle Žužemberk.

nadaljevanja

SVOBODA NA OBROKE

• s str. 640

letom dni. Nato so hodili vsako dopoldne in popoldne iz kaznilnice, hodili so celo k temu in onemu mojstru na delo in so se vsakokrat vrnili natanko ob uri nazaj v svoje celice, nazaj k znamenjem dosmrtnikov, nazaj k spoznanju, da uživajo svobodo pravzaprav le na obroke. Ampak potem je prišel tisti mogočni akt pravosodne oblasti, ki je odpustil vseh 37 dosmrtnikov na poizkusno dobo. Zdaj so že več kakor pol leta na svobodi in nobeden se ni vnovič pregrešil. Da, da, bivša številka 1513 je nedavno prišla v zadregi k ravnatelju kaznilnice in mu je zaupala tako imenovano sladko skrivnost. Kajne, kljub desetim letom, ki jih je preстал v kaznilnici, je Marcel vendarle ostal fant od fare in ljubezen hodi svoja pota. Kar pozabil je, da je dosmrtnik na dopustu. No, in to je morda najlepši začasni konec preizkušnje. Tudi to so uredili. Marcel se bo oženil, stanovanje bo dobil in dokončno ga bodo pomilostili. Kajti prepričani so, da ga bo ljubezen do žene in otroka tudi notranje popolnoma osvobodila, ali bolje, napravila ga bo svobode vrednega. In ko bo potem stopila mati s svojim otrokom pred tisto oblast, ki sklepa zakone in bo rekla »da«, se pravi, da bo vzela dosmrtnika, ker ga ima rada, potem bo tudi svobodni in neprizadeti svet trdil, da je velika preizkušnja kaznilnice v Saint Etienneu uspeła.

KONJSKA MEKA

• s str. 639

»In kaj je naredil tisti tovariš z mešetariji?«

»Vse jih je zbral v tistile hišice za sejmiščem. Ne, ni jih zaprl. Sklical je konferenco, da bi jih prepričal, kako dobro bi bilo, če bi se oprijeli kakega družbeno koristnega dela. Pa jim je ta hudomušnež po učiteljsko predaval, kaj je to delo. Začel je čisto od kraja. O vlogi dela in o procesu nastajanja človeka iz opice. Lepo je pripovedoval, kot bi slikal. Mešetariji pa so se ves čas ozirali skozi okno po sejmišču. Na sejmišču je bilo čudo konj. Predavanje je trajalo že uro, dve, ko je prišel šele do odkritja Amerike in do predstavnikov klasične buržoazne ekonomije. Mešetarije je že grabila groznica. Vrtijo se, suvajo, godrnjajo, predavatelj pa jih drži v šahu. Ko je po štirih urah in pol končno le zaključil svoje predavanje, je stari mešetar Šandor poskočil:

»Gospod, tistile zelenko je postavil nogo v leste. Zlomil si jo bo.« In Šandor je kot topovska krogla zletel skozi vrata in se zaril v konjsko carstvo.

Ko sem se tako razgovarjal s prijateljem, se mi je približal kmet z ovčjim kožuhom, ki je zjutraj prodajal rjavca.

»Oprostite, prosim vas. Kar osušil sem se od žalosti za mojim Mikanom. Kakšen konj! Prodal sem ga za 37 tisočakov. Ogoljufali so me ti mešetariji.« In preklinja možak konje, mešetarije in kupčijo. Vsa sonca bi sklatil z neba. Ampak mešetar je že tak. Ko začuti, da človek potrebuje denar, se spremeni v kupca in svojega plena zlepa ne spusti.

Sejmišče se je spraznilo. Ostalo je samo še kakih 20 voz. Mešetariji so naložili ogenj in se grejejo. Lesa še vedno paradiža s svojim rjavcem. Danes je vendar mešetarski ponedeljek. In jutri bo torek v Beogradu. V nedeljo bodo imeli svoj dan v Pančevu, Obrenovcu, Pazovi in Požarevcu. Povsod, kjer prodajajo in kupujejo konje. Kmetje jih ne marajo. Pa ne morejo brez njih nikjer, prav tako kot brez konj ne. Brez njih ni konjskega sejma, brez njih sejem ni sejem.

Moj prijatelj jih ogleduje in si greje roke ob ognju. Samo še nekaj konj poskakuje, privezan njih k vozem.

»Taka je ta mešetarska svojat. Dokler bo zadnji konj živel na tej zemlji, bodo tu mešetariji. Beli ali črni. S traktorji ni mogoče mešetariti. Mogoče jih bo konec v atomski dobi. Pridi v Pazovo, pa boš videl prav isto družbo. To so ljudske bolhe, ki skačejo povsod, kjer so konji.«

Na sejmišču je dogoreval ogenj in samo en vranec je še ostal. Odpeljal ga je na povodcu teman človek.

Kdo ve kam?

S. H.

JUŽNA KRI NA SEVERNEM TEČAJU

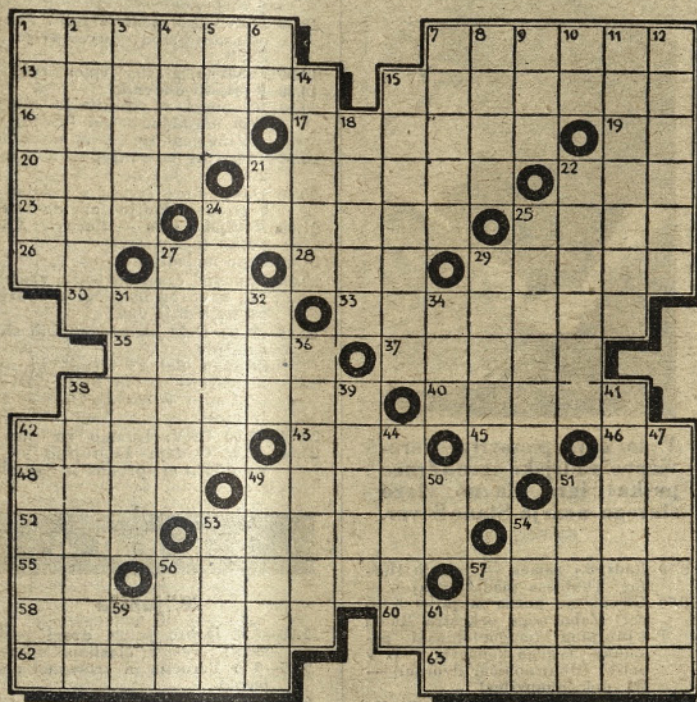
• s str. 642

radostni. Vsak izmed njih je popadel nekaj, da bi laže šel nad zver. Nobile, ki je sicer ležal pogreznjen v letargijo, je nenadoma zahteval, naj ga neso iz šotora, da bo videl medveda. Tudi vročni Cecioni je tako dolgo preklinjal, da so mu slednjič ugodili ter nesli še njega ven. In kje je bila zverina, ki je povzročila tako nenaden preplah? Oficirji so zgrabili za lovskie nože in sekire. Behouneku je prišlo pod roke dleto, ki pa ga je takoj zavrgel. Samo eden je ohranil v tem položaju mirno kri — civilist dr. Malmgreen. Ostal je miren in priseben, vzel iz toka Coltov revolver z naboji in se pripravil na strel. Može so se poskrili za ledenimi ploščami, ki so štrlele navpič. S tem so se skušali zavarovati proti morebitnemu napadu. Razgled pa je bil slab.

(Dalje.)

Večerno razvedrilo

KRIŽANKA

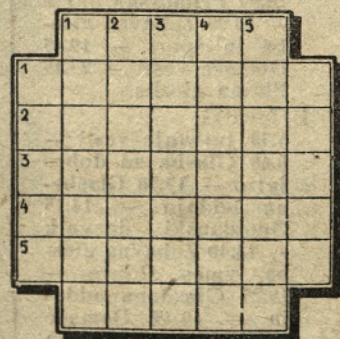

Vodoravno: 1. zasmehovanje, ironija, 7. statve, 13. telovadna vaja, 15. strojar, 16. živalski kožuh, 17. uradno vodstvo, 19. kratica za predvno evropsko valuto, 20. polotok v Belcm morju, 21. fiziološka, 22. ruska reka, 23. narečna oblika za očeta, 24. spremne ladje za varstvo, 25. naneseno rečno kamenje, 26. kem. znak za svinec, 27. pesniški veznik, 28. vrhnji rob vinograda, 29. odlični trenutek, preokret, 30. mesto v južni Franciji, 33. iglasto drevo, ki raste čisto na pokopališčih, 35. obroba, 37. reka, ki teče skozi Pariz, 38. močnata prikuha (edn.), 40. ko-

vinska vez, okov, 42. jedrnate, čvrste, 43. prislov kraja, 45. avtomobilski znak Trsta, 46. začetnici kanadskega zunanjega ministra, ki uspešno deluje v OZN, 48. tuje žensko ime, 49. vdolbica, luknjica, 51. oblika pomožnega glagola, 52. osebni zaimek, 53. dragulj, 54. oblika razcvetja, 55. začetnici hrvaškega rodoljuba, enega od voditeljev Ilircev, 56. združitev, zlitje, 57. rezultati, 58. tekočina za škropljenje dreva, 60. zajedavka na lanu (predenica), 62. časopis, 63. velika reka v Južni Ameriki.

Navpično: 1. izpodkopavanje, 2. odredba za posamezen primer, 3. čer, 4. važno živilo, 5. žensko ime, 6. medmet, 7. monarh, 8. ubožica, 9. žuželka, 10. kratica za »sledčica«, 11. omamljenje pred operacijo, 12. vojska, 14. eden največjih lirikov angleške in svetovne literature (Robert, 1759-1796), 15. pisava, abeceda, 18. vokalni umetnik, 21. italijanski veletoč, 22. očrtan, 24. orodje, 25. indirektna radijska oddaja, 27. žensko ime, 29. grobnica pod cerkvijo, 31. rebraste, navojnice, 32. sorodnik, 34. hišni čuvaj, 36. važna snov v prehrani človeka, 38. ostanki pri topljenju rude, 39. s težavo, 41. največji rudnik živega srebra na svetu (v Španiji), 42. obrtnik, 44. naša denarna enota, 47. vrsta peciva, 49. del ustne votline, 50. kratica ameriške zvezne države Connecticut, 51. češplja, 53. vrata, 54. vzgled, 56. enota za jakost zvoka, 57. letovišče pri Opatiji, 59. začetnici priimka in imena znamenite francoske tragedijce, 61. junaška pesnitev.

MAGIČNI LIK

Vodoravno in navpično: 1. topovski izstrelek, 2. široka, močna sekira, 3. veda, 4. štori, panji, 5. tesno objemam.

Č. S.

OSEBNA IMENA

Pri mnogih naših osebnih imenih, ki nam zvene slovensko, se pravzaprav ne zavedamo, da so po pomenu prevedena iz latinskih, grških ali germanskih imen in slovenizirana z domačimi končnicami -ko, -slav in podobno. Poskusite to dognati na spodnjih 12 primerih. Na levi so slovenska imena, na desni pa v pomešanem vrstnem redu tuja, po katerih so narejena naša. Združite po dve in dve imeni istega pomena in poskusite še ugotoviti, iz katerega jezika so prevedena.

Hrabroslav	Valentin
Ljubica	Feliks
Cvetko	Fides
Zmagoslav	Amalija
Drago	Viktor
Božidar	Friderik
Miroslava	Karel
Srečko	Florijan
Zdravko	Teodor
Vera	Deziderij
Mirko	Andrej
Željko	Irena

ANAGRAM

(Treba je sestaviti pojem, ki ga zahteva debeleje natisnjena beseda iz črk, ki so natisnjene krepko z velikimi črkami.)

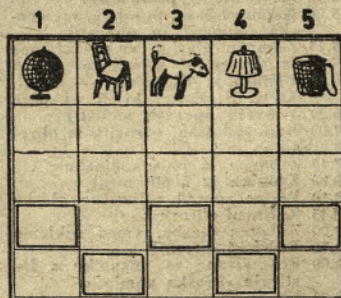
KER Francej cele dni KARTA
ker vse zapije, kar ima,
ker trezen je le redkokdaj,
je — vsi priznate — slab značaj.

DOPOLNJEVANKA

Vpiši v prazna polja po eno črko in sestavi skupaj s črkami predmetov, ki jih kažejo slike, besede naslednjega pomena:

1. sijati, blesketati se, 2. majhni stolpi, 3. mikastiti, obdelovati koga, 4. metalika, 5. odrosko delo srbskega realista Bore Stankovića in po njem komponirana opera skladatelja Petra Konjovića.

Na označenih poljih dobiš velikana iz grške mitologije; ista beseda je tudi ime tovarne kovinskih izdelkov v Kamniku.

RESITVE UGANK IZ 22. ŠTEVILKE

Križanka. Vodoravno: 1. Vuk, 4. topografija, 13. erozija, 15. retor, -t, 16. nebore, 17. pečen, 18. M(arijan) L(ipovšek), 19. edili, 20. ribak, 21. moa, 22. Zila, 23. paren, 24. Bonn, 25. uta, 26. Plzeň, 27. pirat, 28. ei, 29. Krelj, 30. mulati, -i, 31. slovo, 32. parovod, 33. Antofagasta, 34. ara. Navpično: 32. P. S. (post scriptum).

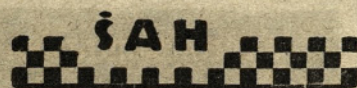
Magični lik: 1. Alep, 2. Letov, 3. etilen, 4. poliram, 5. vereja, 6. najet, 7. mati.

Saradna izpolnjevanka: 1. ci-tram, 2. vi-tica, 3. ce-dika, 4. le-Tina, 5. ro-Zeta, 6. ko-Lika, Cicero.

Izpolnjevanka: 1. Sangaj, 2. okvir, 3. rablin, 4. platno, 5. abota, 6. staja, 7. Ipavec, 8. ocene, 9. absces. Skrlatica, Grintavec.

Stevilčnica: 1. Tiberij, 2. Hebridi, 3. emisija, 4. obredar, 5. dresiram, 6. obrtnija, 7. rebrnica, 8. eksakten, 9. Dulcinea, 10. Rusalka, 11. enormen, 12. Ilirija, 13. Salieri, Theodore Dreiser, Sestra Carrie.

Mala zlogovna križanka. Vodoravno: 1. Santiago, -los, 4. raba, 5. vagoni, 6. galenit, 7. tirj, -kel, 9. najviti.

Preden preidemo k najvažnejšim temam in modernim problemom, še o zapisovanju.

Pri dvopotezu se zapiše samo prva poteza belega, in sicer polje, na katero bela figura stopi. Edino v primeru, da bi lahko dve enaki beli figuri stopili na isto polje, moramo označiti, katera od obeh figur vleče (to se zgodi pri T in S ali P, če jemlje).

Pri večpoteznem problemu zapišemo tudi glavne variante, to je, odgovore črnega in naslednje bele poteze.

Klicaj za potezo (!) pomeni dobro, vprašaj (?) pa slabo potezo. Klicaj in vprašaj (!?) na videz dobro potezo ali prevvaro. Dvopičje za potezo (:) uporabljamo, če označimo, da je bila nasprotna figura vzeta; križ (+) pomeni šah, dvojni križ pa mat.

DVOPOTEZNE TEME

Dvopoteznih tem je mnogo. Ustavili se bomo le pri najbolj značilnih in zanimivih.

1. Teme preprečevanja. Najbolj znani sta sečišči Grimshaw in sečišče Novotny.

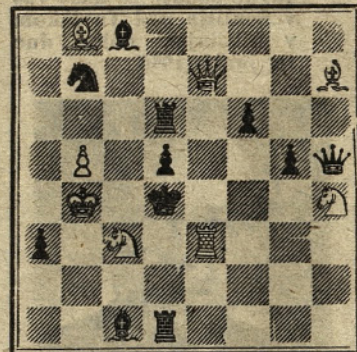
a) Sečišče Grimshaw (primer št. 5): V prvi varianti ena daljnoodhodna figura preseka linijo drugi daljnoodhodni figuri (n. pr. L preseka linijo T), v drugi varianti pa ta druga daljnoodhodna figura na istem polju preseka linijo prvi figuri (n. pr. T preseka na istem polju linijo L).

b) Sečišče Novotny (primer št. 6) je prav tako, le da beli z žrtvijo svoje figure izsili sečišče na istem polju.

5.

V. IVACIC

I. pohvala »TT« 1956

Mat v 2 potezah

Beli: Kb4, Dc7, Te3, Lb8, Lh7, Se3, Sh4, b5 (8 figur)

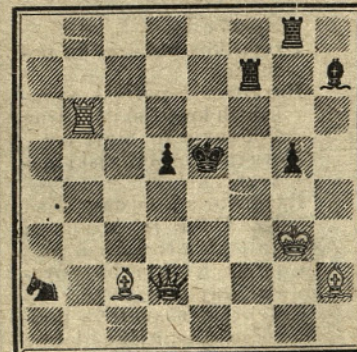
Črni: Kd4, Dh5, Td1, Td5, Lc1, Lc8, Sb7, a3, d5, f6, g5 (11 figur)

Sečišče Grimshaw

6.

JOS. OPDENORDT

1. nagrada DE PROBLEMIST 1933

Mat v 2 potezah

Beli: Kg3, Dd2, Tb6, Lc2, Lh2 (5 figur)

Črni: Ke5, Tf7, Tg8, Lh7, Sa2, d5, g5 (7 figur)

Sečišče Novotny

RESITVE PROBLEMOV ŠT. 3 IN 4

Št. 3: 1. Da8! 1. ... Kh6 2. Dh8+ Kg5 3. Dh1; 1. ... f5 2. Dd8+ Kh6 3. Dh8+

Št. 4: 1. Ta5! Kd4 2. Tbb5! Se4

NEDELJA

17. junija

- 6.00-7.00 Domače pesmi in napevi za prijetno nedeljsko jutro
6.05-6.10 Poročila in vremenska napoved
7.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in objava dnevnega sporeda
7.15 Reklame
7.30 Radijski koledar in prireditve dneva
7.35 Mali ansambli in solisti
8.00 Otroška predstava: Mizica, pogumni sel (Radijska igrara po Grimmovi pravljici)
8.45 »Nedeljsko jutro na vasi...« (spored domačih pesmi in napevov)
9.30 Se pomnite, tovariši! - a) Olga Družina: Naš Bojan - b) partizanske pesmi
10.00 Nedeljski simfonični koncert Gioacchino Rossini: Potovanje v Reims, uvertura - Franz Liszt: Koncert za klavir in orkester št. 1 v Es-duru - Peter Iljič Čajkovski: Sesta simfonija »Patetična«
11.15 Oddaja za Beneške Slovence
11.35 Zabavne melodije
12.00 Pogovor s poslušalci
12.10 Opoldanski glasbeni spored
13.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in objava dnevnega sporeda ter obvestila
13.15 Zabavna glasba, vmes reklame
13.30 Za našo vas

Magnetofonski posnetki
Javne oddaje za našo vas v Sentilju pod Turjakom v Mislinjski dolini dne 10. junija 1956

8. junija je skladatelj in radijski sodelavec Danilo Bučar praznoval 60-letnico rojstva in 45-letnico glasbenega dela.

Spored:

Urednikov pozdrav in pomenek
Razgovor o perečih vprašanjih kmetijskih zadrug Podgorje in Stari trg
Koristni gospodinjiski nasveti za šalo
Razgovor s predstavnikom KZ Dolič in gozdnega gospodarstva Mislinje
Lipe iz Kranja bo povedal kaj novega
Kmetijski nasveti za področje Mislinjske doline
Dušan Kralj: Tako sem naredil reportažo o Mislinjski dolini
Na koncu še Jurček Vsevid, vmes pa bodo nastopali: Avgust Stanko, Dana Filipičeva, France Koren, Zadovoljni Kranjci, Beneski fantje in domači neznani talenti

- 14.15 Zeleli ste - poslušajte! - I.
15.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in obvestila
15.15 Zeleli ste - poslušajte! - II.
16.30 Pred zetvijo (reportaža)
16.45 Glasbena medigra
17.00 Prenos meddržavne nogometne tekme Avstrija-Jugoslavija
19.00 Zabavna glasba, vmes reklame
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Večerni operni koncert
21.00 Sportna poročila
21.15 Popevke in ritmi
22.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in pregled sporeda za naslednji dan
22.15-23.00 Nočni koncert
Milko Kelemen: Paeludij, Arija in Finale - L. M. Škerjanc: Gazele
22.15-23 UKV program: Plesna glasba
23.00-24.00 Oddaja za tujino - na valu 327.1 m (prenos iz Zagreba)

PONEDELJEK

18. junija

- 5.00-7.00 Dobro jutro, dragi poslušalci! (Pester glasbeni spored)
5.05-5.10 Poročila in vremenska napoved
6.00-6.10 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in objava dnevnega sporeda
6.20-6.25 Naš jedilnik
6.30-6.40 Reklame
7.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in radijski koledar
7.10-8.00 Zabavni zvoki
11.00 Radijski koledar
11.05 Opoldanski koncertni spored
Antonio Vivaldi: Koncert za dve trobenti in orkester - Robert Schumann: Druga simfonija
11.45 Za dom in žene
12.00 Venček slovenskih narodnih kmetijskih nasveti
12.30 Valtče in polke igra Mariborski pihalni ansambel p. v. Draga Lorbecka
13.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved, pregled dnevnega sporeda in obvestila
13.15 Zabavna glasba
13.35 Za vsakogar nekaj v lahki glasbi
14.30 Radijski leksikon
14.40 Zeleli ste - poslušajte!
15.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in obvestila
15.15 Zabavna glasba, vmes reklame
15.35 Iz slovenske solistične glasbe
16.00 Utrinki iz literature - H. H. Kirs: Strahota, ki ji ni para
16.20 V svetu opernih melodij
17.00 Napoved časa, poročila in obvestila
17.15 Zabavna in plesna glasba
18.00 Kronika iz naših mest
18.10 Pester spored solistične glasbe
18.45 Kulturni obzornik
19.00 Zabavna glasba, vmes reklame
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Rezervirano za posnetke s festivala »Praška pomladi«
22.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in pregled sporeda za naslednji dan
22.15-23.00 Domači ansambli v plesnem ritmu
22.15-23.00 UKV program: Nočni koncert - Arthur Honegger: Odlomki iz »Pripovedk o igrah sveta« - Sergej Prokofjev: Tretji koncert za klavir in orkester
23.00-24.00 Oddaja za tujino - na valu 327.1 m (prenos iz Zagreba)

TOREK

19. junija

- 5.00-7.00 Dobro jutro, dragi poslušalci! (Pester glasbeni spored)
5.05-5.10 Poročila in vremenska napoved
6.00-6.10 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in radijski koledar
7.10-8.00 Zabavni zvoki
8.00 Pred mikrofonom so štirje fantje, Vaški kvintet z Božom in Miškom in Veseli godci

V torkovi ponovitvi Perovčeve radijske igre »Zrnice peska« igra glavno vlogo starega urarja Stane Sever.

- 8.30 Radijski roman - Jan de Hartog: Thalassa (nadaljevanje)
8.50 Glasba ne pozna meja - Koncert Zabavnega orkestra Radia Ljubljana (magnetofonski posnetki javnega koncerta 3. V. v veliki filharmonični dvorani) - III. del (ponovitev)
9.30 Anny Tichy: Za hrbotom mi rabelj stoji
10.05 Pesmi raznih narodov (glasbena oddaja s komentarjem - Sodeluje Ljubljanski komorni zbor p. v. Milka Skoberneta)
11.00 Radijski koledar
11.05 Od melodije do melodije
11.45 Cicibanom - dober dan! (Ran Bosilek: Vila)
12.00 Pisan opoldanski glasbeni spored
12.30-12.40 Kmetijski nasveti
13.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved, pregled dnevnega sporeda in obvestila
13.15 Zabavna glasba
13.35 Naši operni solisti pojo arije iz znanih oper
14.30 Gospodinjiski omnibus
14.40 Zeleli ste - poslušajte!
15.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in obvestila
15.15 Zabavna glasba, vmes reklame
15.35 Pesmi in plesi jugoslovanskih narodov
16.00 Utrinki iz literature - H. H. Kirs: Kralj preskrbe
16.20 Popoldanski koncert - Ernest Bloch: Concerto grosso - Sergej Prokofjev: Divertimento

RADIO KOPER

Nedelja:

- 8.00 Kmetijska ura -
13.30 Poročila - 13.45 Glasba po željah! -
15.15 Za našo vas -
16.00 Primorska burja - 19.25 Zabavna glasba in šport - 19.45 Domače vesti - 23.15 Plesna glasba.

Delavniki:

- 6.30 Jutranje vesti -
6.40 Glasba za dobro jutro - 13.30 Glasbena oddaja - 14.15 Opoldanski dnevnik - 14.40 Zabavna glasba, vmes objave - 19.25 Glasbena oddaja - 19.45 Domače vesti - 23.15 Plesna glasba.

- 17.00 Napoved časa, poročila in obvestila
18.00 Sportni tednik
18.30 Skladbe in priredbe slovenskih avtorjev
18.50 Zunanjepolitični feljton: Razvoj odnosov med Jugoslavijo in ZSSR
19.00 Zabavna glasba vmes reklame
19.30 Radijski dnevnik
20.00 30 minut za ljubitelje slovenskih narodnih pesmi (sodelujejo priljubljeni solisti in ansambli)
20.30 Tedenski notranjepolitični pregled
20.40 David Rose izvaja s svojim orkestrom melodije Harolda Arlena
21.00 Radijska igra - Perović: Zrnice peska (ponovitev)
21.40 Lepe melodije
22.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in pregled sporeda za naslednji dan
22.15-23.00 Dela jugoslovanskih skladateljev
Stjepan Sulek: Drugi klasični koncert - Milan Ristić: Druga simfonija - Slavko Osterc: Trije plesi
22.15-23.00 UKV: Igramo za ples
23.00-24.00 Oddaja za tujino - na valu 327.1 m (prenos iz Zagreba)

SREDA

20. junija

- 5.00-7.00 Dobro jutro, dragi poslušalci! (Pester glasbeni spored)
5.05-5.10 Poročila in vremenska napoved
6.00-6.10 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in objava dnevnega sporeda
6.20-6.25 Naš jedilnik
6.30-6.40 Reklame
7.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in radijski koledar
7.10-8.00 Zabavni zvoki
11.00 Radijski koledar
11.05 Opoldanski koncertni spored
Josef Haydn: Koncert za rog in orkester št. 2 v D-duru
Georges Bizet: Simfonija v C-duru
11.50 Za dom in žene
12.00 Opoldanski operni, spored
12.30 Kmetijski nasveti
12.40 Pred mikrofonom je Kmečka godba
13.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved, pregled dnevnega sporeda in obvestila
13.15 Zabavna glasba, vmes reklame
13.35 Revija priljubljenih popevk
14.30 Zanimivosti iz znanosti in tehnike
14.40 Zeleli ste - poslušajte!
15.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in obvestila
15.15 Zabavna glasba
15.35 G. Bizet: Uvodna glasba in balet iz IV. dejanja opere »Carmen« - H. Rabaud: Marouf - balet iz opere Suženj iz Kaira
16.00 Utrinki iz literature - Mihail Zosčenko: Tri satire
16.20 Popoldanski koncert - J. S. Bach - Edwin Fischer: Ricercare - W. A. Mozart: Koncert za violino in orkester v A-duru
17.00 Napoved časa, poročila in obvestila
17.15 Zabavna in plesna glasba
18.00 Reportaža
18.15 M. Kogoj: Andante za violino Uroš Krek: Sonata za violino in klavir
18.45 Radijska univerza - Prof. Sušteršič: Na obisku pri graditeljih piramid
19.00 Zabavna glasba, vmes reklame
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Richard Wagner: Tristan in Isolda, III. dejanje
21.35 Igrajo veliki zabavni orkestri
22.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in pregled sporeda za naslednji dan
22.15-23.00 Jazz-cocktail
22.15-23.00 UKV program: Nočni komorni koncert
23.00-24.00 Oddaja za tujino - na valu 327.1 m (prenos iz Zagreba)

ČETRTEK

21. junija

- 5.00-7.00 Dobro jutro, dragi poslušalci! (Pester glasbeni spored)
 5.05-5.10 Poročila in vremenska napoved
 6.00-6.10 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in objava dnevnega sporeda
 6.20-6.25 Naš jedilnik
 6.30-6.40 Reklame
 7.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in radijski koledar
 7.10-8.00 Zabavni zvoki
 11.00 Radijski koledar
 11.05 Opoldanski koncertni spored
 Marijan Lipovšek: Druga suita za godala - Maurice Ravel: Klavirski koncert za levo roko
 14.45 Dober dan - otroci! - voščila
 Manica Komarova
 12.00 Priljubljene melodije iz orkestralne glasbe
 12.30 Kmetijski nasveti
 12.40 Koncertni valčki
 13.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved, pregled dnevnega sporeda in obvestila
 13.15 Zabavna glasba
 13.35 Od arije do arije
 14.30 Turistična oddaja
 14.40 Zeleli ste - poslušajte!
 15.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in obvestila
 15.15 Zabavna glasba, vmes reklame
 15.35 Pohorski fantje pojo in igrajo
 16.00 Utrinki iz literature - Ludvik Starič: Pilotovi doživljaji (odlomki)
 16.20 40 minut z našimi in inozemskimi solisti
 17.00 Napoved časa, poročila in obvestila
 17.15 Zabavna in plesna glasba
 18.00 Iz naših kolektivov
 18.15 Ludwig van Beethoven: Četrta simfonija
 18.50 Domače aktualnosti
 19.00 Zabavna glasba, vmes reklame
 19.30 Radijski dnevnik
 20.00 Četrtkov večer domačih pesmi in napevov - sodelujejo priljubljene ansamble in solisti
 21.00 Ob 20-letnici smrti Maksima Gorkga
 21.30 Skladbe za 4 čela izvajajo: J. Poljanšek, Hilda Lobe, S. Praprotnik in Vlado Požar
 22.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in pregled sporeda za naslednji dan
 22.15-23.00 Moderni plesni orkestri
 22.15-23.00 UKV program: Nočni koncert
 Bela Bartók: Madžarski kmetijski plesi
 Aram Hačaturjan: Koncert za čelo in orkester
 23.00-24.00 Oddaja za tujino - na valu 327,1 m (prenos iz Zagreba)

RADIO CELJE

Nedelja:

15.15 Izbrali ste - prisluhnite! - 16.00 Glasbena oddaja - 16.15 Domače novice, objave in reklame.

Delavniki:

17.00 Domače novice, objave in reklame - 17.15 Izbrali ste - prisluhnite! (samo ob torkih, četrkih in sobotah) - 17.30 (po željah ob 17.45) glasbene oddaje.

PETEK

22. junija

- 5.00-7.00 Dobro jutro, dragi poslušalci! (Pester glasbeni spored)
 5.05-5.10 Poročila in vremenska napoved
 6.00-6.10 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in objava dnevnega sporeda
 6.20-6.25 Naš jedilnik
 6.30-6.40 Reklame
 7.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in radijski koledar
 7.10 Zabavni zvoki
 8.00 Prireditelja slovenskih narodnih pesmi: Rihard Orel in Danilo Bučar
 8.30 Radijski roman - Jan de Hartog: Thalassa (nadaljevanje)
 8.50 Lahka in zabavna glasba sovjetskih skladateljev
 9.30 Okrogle povesti mojstra Balzaca
 10.00 Koncert po željah
 11.00 Radijski koledar
 11.05 Pisan spored domačih pesmi in poskočnih napevov
 11.50 Za dom in žene
 12.00 Igrajo veliki zabavni orkestri
 12.30 Kmetijski nasveti
 12.40 2 Scherza F. Chopina
 13.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved, pregled dnevnega sporeda in obvestila
 13.15 Zabavna glasba
 13.35 Operetna in lahka glasba
 14.30 Oddaja za lovce in ribiče
 14.40 Zeleli ste - poslušajte!
 15.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in obvestila
 15.15 Zabavna glasba, vmes reklame
 15.35 Poje Ljubljanski komorni zbor p. v. Milka Škoberneta

- 16.00 Utrinki iz literature - O. Henry: Rešena spreobrnitev
 16.20 Popoldanski koncert - Manuel de Falla: Noči v španskih vrtovih - Primož Ramovš: Simfonietta
 17.00 Napoved časa, poročila in obvestila
 17.15 Zabavna in plesna glasba
 18.00 Novi filmi
 18.10 Baritonist Robert Weede in tenorist Set Svanholm pojeta arije iz znanih oper
 18.50 Družinski pogovori
 19.00 Zabavna glasba, vmes reklame
 19.30 Radijski dnevnik
 20.00 Constantin Brailoiu: Glasba narodov sveta - XIV. oddaja Sardinija
 20.30 Tedenski zunanje politični pregled
 20.45 Iz modernega glasbenega sveta - Paul Hindemith: Slikar Matthis: simfonija
 21.15 Oddaja o morju in pomorščakih

- 15.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in obvestila
 15.15 Zabavna glasba, vmes reklame
 15.35 25 minut slovenskih samospevov
 16.00 Utrinki iz literature - Mirko Božič: Neizjokani (odlomki)
 16.20 Koncert po željah
 17.00 Napoved časa, poročila in obvestila
 17.15 Zabavna in plesna glasba
 18.00 Zanimivosti iz znanosti in tehnike
 18.15 Pojeta mladinski zbor I. gimnazije iz Celja p. v. Egona Kuneja in zbor Glasbene Matice p. v. Cirila Cvetka (skladbe Stevana Mekranjca)
 18.45 Okno v svet: Kambodža
 19.00 Zabavna glasba, vmes reklame
 19.30 Radijski dnevnik
 20.00 Veseli večer
 22.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in pregled sporeda za naslednji dan
 22.15-23.00 Oddaja za naše izseljenke - na valu 327,1 m
 22.15-23.00 UKV program: Za konec tedna (spored plesnih in zabavnih melodij)
 23.00-24.00 Oddaja za tujino - na valu 327,1 m (prenos iz Zagreba)

Kdo ne pozna Maksima Gorkga? Te dni bo poteklo dvajset let od njegove smrti. Njegovim delom je namenjen četrtekov literarni večer.

- 22.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in pregled sporeda za naslednji dan
 22.15 Igra Plesni orkester Radia Ljubljana
 22.30 Mednarodna radijska univerza
 a) Miroljubna uporaba atomske energije - John Cockcroft: Baziskovalni reaktorji
 b) Prof. Conrad: Ali je melanholija bolezen
 22.50-23.00 Melodije za lahko noč
 22.15-23.00 UKV program: V plesnem ritmu
 23.00-24.00 Oddaja za tujino - na valu 327,1 m (prenos iz Zagreba)

SOBOTA

23. junija

- 5.00-7.00 Dobro jutro, dragi poslušalci! (Pester glasbeni spored)
 5.05-5.10 Poročila in vremenska napoved
 6.00-6.10 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in objava dnevnega sporeda
 6.20-6.25 Naš jedilnik
 6.30-6.40 Reklame
 7.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in radijski koledar
 7.10-8.00 Zabavni zvoki
 11.00 Radijski koledar
 11.05 Iz filmov in glasbenih revij
 11.45 Pionirski kotiček
 12.00 Opoldanski spored slovenskih narodnih pesmi
 12.30 Kmetijski nasveti
 12.40 Igra Mariborski instrumentalni ansambel
 13.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved, pregled dnevnega sporeda in obvestila
 13.15 Zabavna glasba
 13.35 Iz opernega sveta
 14.30 O športu in športnikih
 14.40 Zeleli ste - poslušajte!

RADIO MARIBOR

Nedelja:

11.00 Oddaja v madžarsčini - 15.15 Zeleli ste - poslušajte!

Delavniki:

8.00 Glasbena oddaja - 8.20 Zabavna glasba, vmes objave in reklame - 8.30 Govorna oddaja - 8.40 Spored lahke in zborovske glasbe - 17.00 Domača poročila - 17.10 Zabavna glasba, vmes objave - 17.15 Zeleli ste - poslušajte! - 17.40 Spored domačih glasbenikov.

Galileo Galilei: »Pa so me celo prepričali, da sem izjavil, da se zemlja ne vrti!«

— Oprostite, toda prepovedano je fotografirati notranjost palače. Ali ne znate prebrati napisa?

V kmetijski redakciji pripravljajo, snemajo in »mešajo« nedeljsko oddajo »Za našo vas«. Od leve proti desni: tehnik Dušan Mauser, režiserka Silva Danilova, stojita urednik Stefan Kuhar in novinar Bogdan Pleša.

Slovenski film »Dolina miru« bo končan že do letošnjega festivala v Pulju

SVET POSTAJA TOPLEJŠI

● nadaljevanje s str. 641

rasla v Philadelphiji za štiri, v New Yorku pa za tri stopinje Celzija. V Washingtonu so se v zadnjih sto letih dnevi s temperaturo pod ničlo zmanjšali skoro za tretjino, v Montrealu pa celo za polovico.

»Priroda ima v svojih rastlinah in živalih najobčutljivejše napovedovalce spremembe podnebja, bolj kot jih imajo po drugi strani meteorologi v svojih aparatih za merjenje temperature in dežja,« je dejal mednarodno priznani strokovnjak za klimatska vprašanja Alwin Seifert.

Botaniki so ugotovili, da se pomika rastlinska meja vedno dalje proti severu.

Divjo akacijo, ki je doslej uspevala le v južnih predelih ZDA, so našli tudi na severu Evrope. Na Alaski in v Quebecu že raste drevje na poprej neplodnih tleh. Tudi na Norveškem in Svedskem raste drevje tako daleč na severu, koder včasih sploh ni moglo uspevati. Že poprej so v severnih pokrajinah nasadili razne rastline, toda zaradi premrzlega podnebja niso mogle uspevati. Sedaj te rastline prav dobro uspevajo. Tako poskušajo farmarji v južnih pokrajinah države Ontario v ZDA celo gojiti bombaž.

Razne živali je narava sama poučila, da si morajo poiskati nove domove. »Raziskovalci pod-

nebja sicer še ne vedo, kako naj si razlagajo novo podnebje, toda živali ne čakajo njihove odločitve in se same selijo dalje proti severu,« je dejal znani ornitolog na univerzi v Wisconsinu.

Spremembe v ameriški klimi so vidne tudi ob pacifiški obali. Drevje, ki je včasih raslo samo v toplejših krajih, je najti vedno dalje proti severu in mnogi poprej pusti otoki so danes obraščeni.

sinu dr. Joseph J. Hickey, ki je opazil čudne spremembe v favni severno od črte Iowa — New Jersey. Tam je našel oposuma, severnega jastreba, sinice in neke vrste ptic pevke, ki jih

prej v teh severnih predelih ni bilo.

Tudi ljudje so žive priče sprememb v podnebju. Dr. Clarence Mills, zdravstveni klimatolog na univerzi v Cincinnati,

tiju, je opazil fiziološke spremembe na ljudeh. Pri pregledovanju študentov je ugotovil, da se njihova rast zmanjšuje, čeprav je prehrambeni standard na vrhuncu. Po natančnem štu-

diju je ovrgel celo splošno mišljenje, da mladenke v tropskih krajih dozoriyo hitreje. Dokazal je, da n. pr. dekleta v ZDA dozoriyo dve leti prej kot na Filipinih, vendar je ugotovil tudi to, da v zadnjih dveh desetletjih ameriška dekleta počasneje dozorevajo. Iz tega sklepa dr. Mills, da se na pol tropska letargija, ki je svoj čas omrtnila Sredozemlje, širi proti ZDA in Srednji Evropi.

Ob vsem tem se znanstveniki upravičeno sprašujejo: odkod te spremembe?

Mnogi znanstveniki so najprej mislili, da je rastoča industrializacija vplivala na dviganje temperature. Po mišljenju dr. Gilberta N. Plassa z univerze Johna Hopkinsa oddajata industrija in promet z uporabljanjem nafte in premoga v ozračje letno po šest milijard ton ogljikovega dioksida. To pa ustvarja v atmosferi kar nekakšno odejo, ki jo lahko primerjamo s stekleno streho na umetnih gredicah. Zaradi tega se po njegovem mnenju v enem stoletju poveča temperatura na Zemlji povprečno za eno in pol stopinje.

Nekateri znanstveniki pa so drugačnega mišljenja in menijo, da prihaja na Zemljo več sončnih žarkov in sončne toplote prav zaradi tega, ker je v ozračju manj prahu vulkanskih eksplozij, morda spreminjajo skrivnostne plime v globinah morij smer zalivskih tokov, ki dvigajo temperaturo, ali pa so temu vzrok sončne pege, če ne celo čudne spremembe v stratosferi.

In kaj nam prinaša prihodnost? Kako daleč bodo še šle te spremembe v temperaturi? Tega znanstveniki niti sami ne vedo in ne morejo odgovoriti na nobeno od obeh vprašanj.

Iz zgodovine je znano, da so nastajale take spremembe v temperaturi že poprej. Arktika in Antarktika sta bili včasih pokriti z velikanskimi gozdovi, kar potrjujejo velike zaloge premoga, ki so jih našli tam. Potem pa so prišle ledene dobe.

Cepprav bi znanstveniki odkrili skrivnostne sile, ki so na delu pri spremembah temperature, bi se njihove prerokbe ne mogle uresničiti. Nastopil je namreč nov važen činitelj in to je človek sam. S svojim prizadevanjem je dosegel že zdaj, da lahko spremeni vreme na določenem področju, povzroči dež, kjer ga narava ne da, ali celo prepreči točo. Tako bo morda že v bližnji prihodnosti mogoče vplivati na vremenske spremembe tudi na večjih področjih. Poleg tega, da bi človek s svojimi prizadevanji vplival na spremembe temperature, lahko vpliva na podnebje tudi atomске eksplozije.

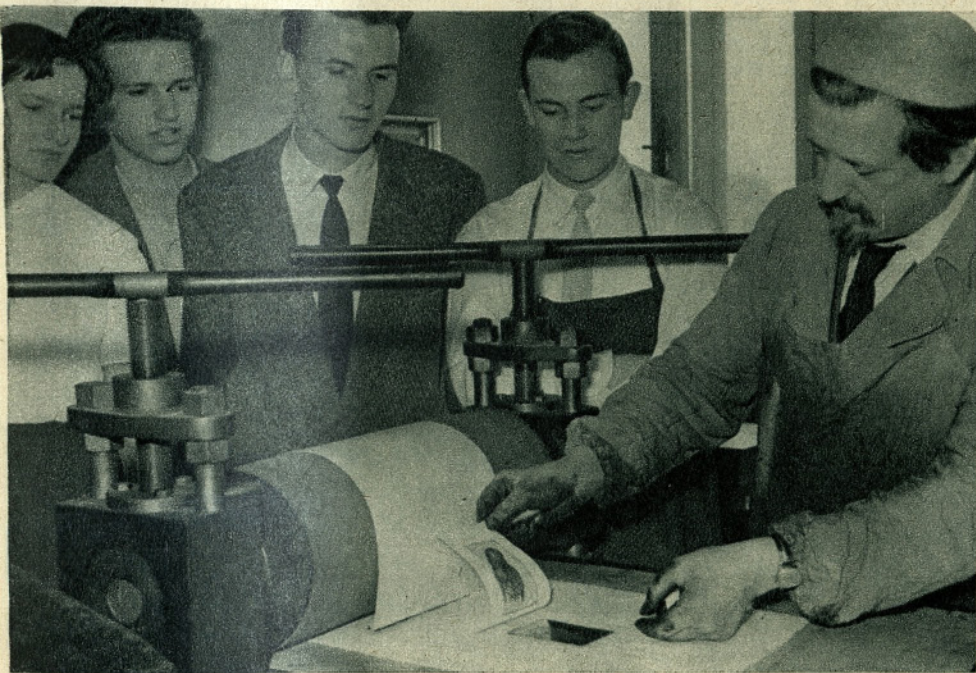
Vendar se nam ni treba bati, da bi narava spremenila lice sveta, da bi na primer London ali New York prerasla džungla. To bi se lahko zgodilo šele v desetisoč letih, če bi seveda dopustili, da bi se narava nemoteno razvijala po svoje. Tedaj bi se pogoji tako spremenili, da bi moral človek spremeniti današnji način življenja.

Levo: Dijakinja pri jedkanju cinkove plošče. Mehurčke, ki jih povzroča dušična kislina med izjedanjem izrisanih mest na cinkovi plošči, je treba odstraniti z gosjim peresom.

Prvi odtis

Z letošnjim šolskim letom so v nekaterih ljubljanskih gimnazijah vpeljali posebno novost. Ker v višjih razredih risanje ni obvezen predmet, a si mnogo dijakov želi risanja kot plemenito zabavo ali se celo nameravajo posvetiti slikarstvu, so začeli ustanavljati posebne risarske krožke, kjer se dijaki poskušajo v vseh vrstah novih tehnik, kot n. pr. slikanju na steklo, v mozaiku in modeliranju. Na VI. gimnaziji pa se največ ukvarjajo z grafiko: z linorezom, lesorezom in jedkanico. Najbolj zahtevna je zadnja in že za pripravo cinkove plošče je potrebno mnogo spretnosti in natančnosti, preden je risba na njej gotova za prenos na papir. Če je ta tehnika zahtevna, je na drugi strani pa hvaležna, ker se lahko odtisne na isti plošči po več sto izvodov.

Levo: Najmlajši grafiki tiskajo kot gostje na Akademiji za upodabljajočo umetnost. Slikar Božidar Jakac se zanima za delo teh najmlajših grafikov in jim z veseljem pomaga.

Zgoraj: Dijak pripravlja ploščo za tisk, potem ko jo je izjedkal in navaljal z barvo tako, da se vleže v risbo, nakar barvo zbrše s površine in pod močnim pritiskom tiskarskega stroja odtisne na papir.

Levo: Odtise, ki so napravljeni na vlažni papir, je treba najprej nalepiti na desko, da se ne zgrbančijo in da se raztegnjeni osuše.

Jackie Coogan je kot otrok zaslovel po vsem svetu, ko je igral s Charlijem Chaplinom v filmu »Kid«. To je bil veliki pionir otroških zvezdnikov. In danes? Star je 42 let. Na desni ga vidimo s hčerko in s prijateljem Brownom. Mr. Coogan je velikan-ske prejemke iz mladih let kmalu zapravil in ni več zablestel. Zdaj se prebija pri televiziji. Joe E. Brown, star 64 let, je bil sijajen komik v kavbojskih filmih. Nastopal je s slavno Ginger Rogers. Ko je izgubil sina v drugi svetovni vojni, je obesil film na klin.

Spodaj: Mary Pickford (v sredi) s prijateljico Zasu Pitts, ki še nastopa v komičnih vlogah, in Louise Fazenda (na desni), ki je odigrala svojo poslednjo komično vlogo leta 1939, danes pa je žena bogatega producenta.

Zgoraj: Vesela trojica, ki jo boste na sliki komaj še spoznali: Charlie Chaplin, Mary Pickford in Douglas Fairbanks.

Spodaj: Buster Keaton (na levi) je bil svoje dni največji komik v Hollywoodu. Zaradi duševnih motenj je nehal igrati. Njegov prijatelj Kenneth Harlan (na sredi) igra danes vsaj še v manjših vlogah. Anette Kellermann pa je pozabljena.

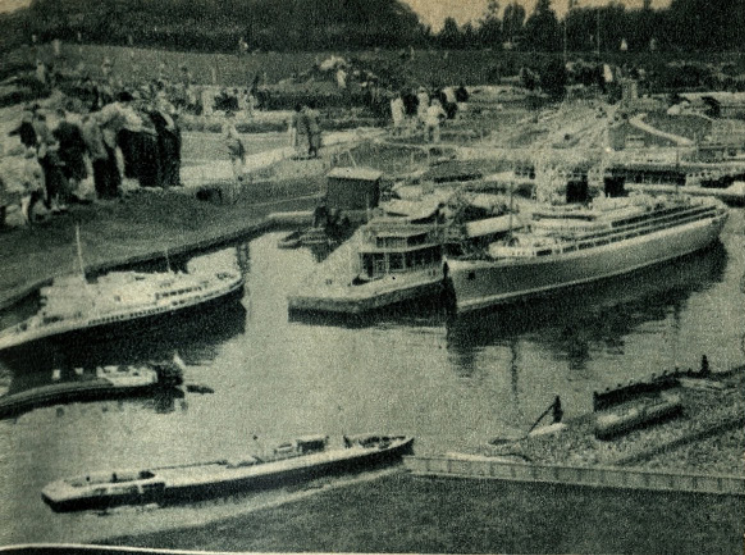

Usoda pionirjev filma

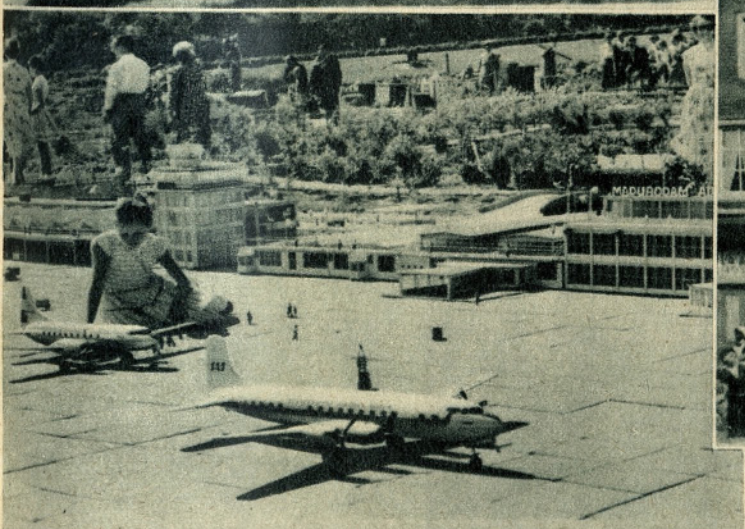
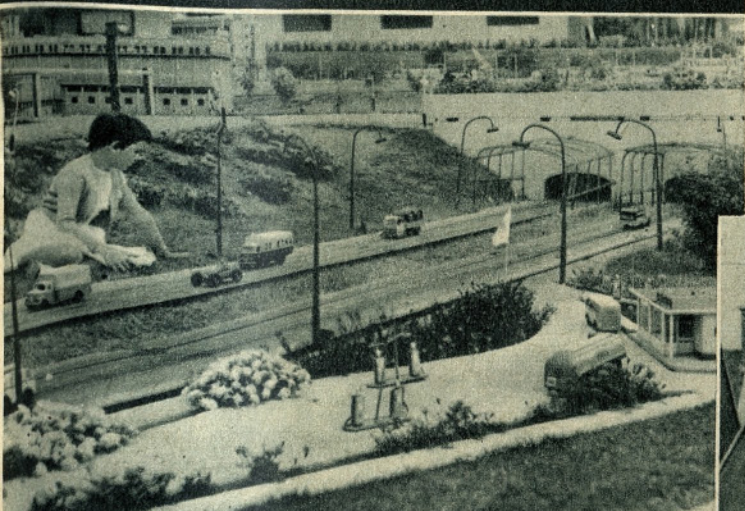
Mary Pickford — ime-na se boste spominjali, njene filme pa ste najbrž že pozabili — je pri svojih 63 letih še vedno lepa ženska in kot filmska producentka prav tako uspešna, kakor je bila v času nemega filma ob strani slavnega Douglasa

Fairbanksa, ko so jima pravili sodobniki na kratko: Pick-Fair. Mary je žela svoje največje uspehe v času prve svetovne vojne. Takrat je zaslužila samo leta 1916 čez milijon dolarjev. Nedavno je Mary povabila pionirje in pionirke nemega filma,

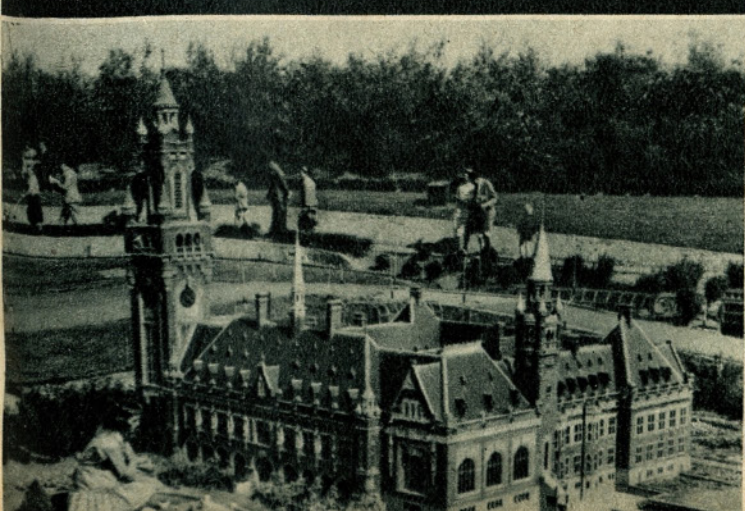
zvezdnike, ki so jih občudovali naši starši. Sestanek je pokazal, da mnoge zvezde nemega filma še danes nastopajo, vendar pa še vedno najrajši sanjajo o nekdanjih prejemkih, ki so bili v času nemega filma dosti višji kakor so danes.

V pristanišču Madurodama je živahen promet. Majhni žerjavi se premikajo kot pravi, vlačilci plovejo po plitvi vodi mimo dvignjenih mostov (zgoraj). Na glavni avtocesti se neprestano pomika vrsta motornih vozil (spodaj).

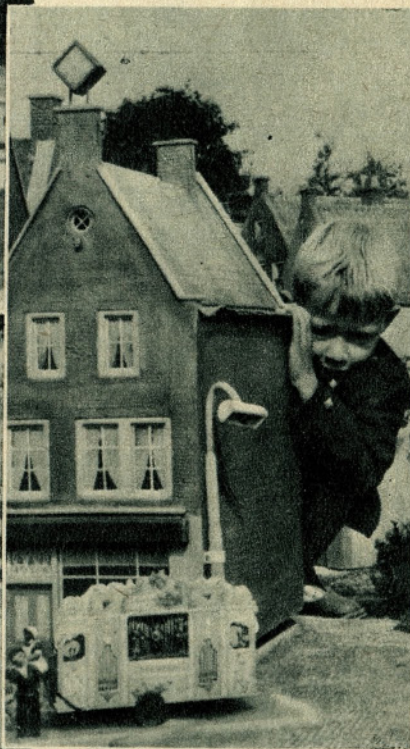

Letališče na Madurodamu je točen posnetek letališča Schiphol, kjer ima holandska letalska družba KLM svoje glavno oporišče, hiša spodaj pa predstavlja znamenito Palačo miru v Haagu.

MESTO za palčke

Poznate zgodbo o Gulliverju, ki je zašel v deželo palčkov? Prav gotovo jo poznate. Toda mesta Madurodama v Haagu na Nizozemskem verjetno še ne poznate. Najmanjši izmed vas je pravi pravcati velikan v tem mestu igračk. Hiše, tovarne, vlaki, tramvaji — vse je petindvajsetkrat manjše kot v resnici. Toda prečudna stvar, vsi ti vlaki vozijo

po 3 km dolgih progah, se ustavljajo na postajah, prečkajo velike mostove in nikdar ne pride do »prometne nesreče«. Zvečer zažarijo v Madurodamu raznobarne neonske reklame trgovskih hiš in podjetij, prižge se 16.000 lučk, iz koncertnega poslopja prihajajo tihi zvoki simfonične glasbe, na letališču brnijo letalski motorji. Na tem majhnem prostoru najdete vse, kar je najbolj značilno za Holandijo.

Potujoči muzikanti z orglami so privabili dečka, ki se je jedva prerinil med dvema hišama.

Tokrat pa srčan pozdrav iz Francije: Jazbinšek Tonček in Jožica iz Merlebacha pozdravljata ob svojem prazniku strice in tete v domovini in v Calaisu.

Bratranca Albinček in Viktorček (na dirci) pošiljata pristrčne pozdrave svojim staršem, posebej pa še teti Angeli-Leli iz Mengša.

Očku v Bitolju pošilja pozdrave Eca Brajnikova iz Ljubljane. Pozdravlja pa tudi vse tete in strice, ki je še ne poznajo.

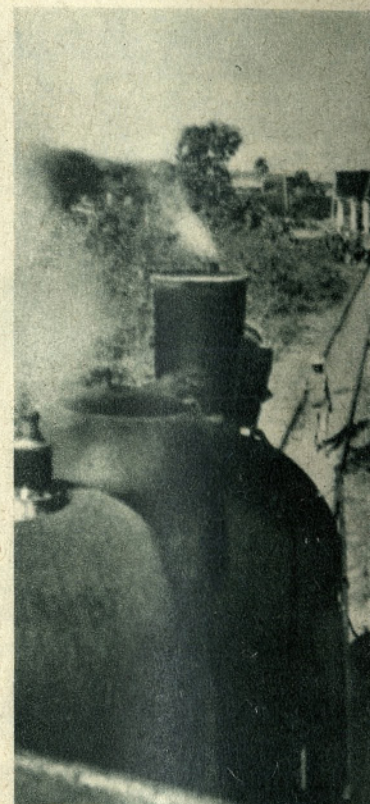
Rafko in Zlatko Erzin iz Senčurja sta verjetno najmlajša raznašalca Tovariša. S tole slikico pozdravljata vse domače iz Senčurja, Vrhnike, Tržišča in Zagreba, vsem prijateljem Tovariša pa se lepo priporočata.

N A Š I N A J M L A J Š I P R I J A T E L J I

Levo: Puran, ki ga vidite na oknu, je namenjen na nedeljski sejem v mestecu St. Marc. Pred seboj ima še cel dan življenja, kajti Madame Sara je počasna.

Spodaj: Če se mož v slaminiku ne bo umaknil, se bo zamuda povečala za pet ali še več minut.

Vlak – Sara

Tudi vlaki se razlikujejo med seboj po imenih kot ljudje. Gotovo poznate Adria Express, Simplon in Tauern Express. Nekateri so morda slišali tudi za ameriško Južno puščico in Rocky Mountains Express, toda vlak z imenom Madame Sara bo bržkone tudi za železničarje odkritje. Madame Sara je staromodna lokomotiva, ki vozi na edini, sto kilometrov dolgi, železniški progi republike Haiti. To razdaljo bi preletela Južna puščica v petdesetih minutah, Madame Sara pa ima določen samo čas odhoda, kajti njen prihod je odvisen od vremena, trmastih koz, ki ovirajo promet in podobnih nepredvidenih zamud.

Levo: V drugem razredu se peljejo koze, kure in vedno nasmejana dekleta.

Spodaj: Madame Sara ima kot vse stare ženske zelo izbran okus. Njen kotel prenese samo najboljšo leseno kurjavo, koks se ji upira.

